

Emily Nyborg

Å sette seg inn i hvordan andrespråksbrukere uttrykker seg

En bruksbasert studie av bruken av refleksive
verb hos brukere av norsk som andrespråk

Masteroppgave i Lektor i nordisk

Veileder: Paweł Urbanik

Mai 2023

Emily Nyborg

Å sette seg inn i hvordan andrespråksbrukere uttrykker seg

En bruksbasert studie av bruken av refleksive verb
hos brukere av norsk som andrespråk

Masteroppgave i Lektor i nordisk
Veileder: Paweł Urbanik
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

1 Innledning	5
1.1 Problemstilling	7
1.2 Disposisjon for oppgaven.....	7
2 Refleksive verb	8
2.1 Refleksive verb i norsk.....	8
2.2 Refleksivitet i norske verb.....	9
2.3 Refleksive verb i et typologisk perspektiv	10
3 Teori.....	12
3.1 Bruksbasert teori	12
3.2 Mellomspråk.....	13
3.3 Den bruksbaserte læringsstien.....	15
4 Metode	17
4.1 Valg av metode.....	17
4.2 NORINT-korpuset.....	18
4.2.1 Hensikten med NORINT-korpuset.....	18
4.2.2 Innhold i NORINT-korpuset	18
4.3 Metode for utskilling av data	21
4.3.1 Søk i NORINT-korpuset.....	21
4.3.2 Kategorisering av funn	23
4.4 Refleksjon over metodebruk	24
5 Analyse	27
5.1 Refleksive verb i datamaterialet.....	27
5.2 Kongruens mellom subjektet og det refleksive pronomenet.....	28
5.2.1 Overbruk av <i>seg</i>	29
5.2.2 Avstand mellom subjekt og refleksivt pronomen.....	29
5.2.3 Upersonlig subjekt.....	30
5.3 Overbruk av refleksive verb i datamateriale	32
5.3.1 Abstrakte verb.....	33
5.3.2 Naturlig refleksive verb	33
5.3.3 Ikke-refleksive verb.....	35
5.5 Underbruk av refleksive konstruksjoner i datamaterialet	36
5.5.1 Utelatelse i normalstruktur	36

5.5.2 Utelatelse ved invertering	37
5.6 Oppsummering av funn	38
6 Diskusjon	40
6.2 Den bruksbaserte læringsstien som utgangspunkt for refleksivkonstruksjonen	40
6.2.1 Kongruens.....	40
6.2.2 Overbruk	41
6.2.3 Underbruk	42
6.3 Hva viser ikke undersøkelsen?	44
6.3.1 Informantene.....	44
6.3.2. Metoden	45
6.3.3 Teorien.....	45
6.3.4 Underproduksjon eller unnvikende produksjon?.....	46
6.4 Praktiske implikasjoner for andrespråklæring	47
7 Konklusjon.....	50
8 Oppgavens relevans for lektoryrket	52
9 Referanser	53

Oversikt over tabeller

Tabell 1: Oversikt over antall informanter med hvert førstespråk representert i NORINT-korpuset.....	20
Tabell 2: Verbene i NORINT tale med 5 eller flere forekomster i materialet, og deres prosentvise andel av de refleksive verbene i materialet.....	27
Tabell 3: Verbene i NORINT tekst med 5 eller flere forekomster i materialet, og deres prosentvise andel av de refleksive verbene i materialet.....	28
Tabell 4: Verb i overbrukte konstruksjoner i delkorpuserne	32

Sammendrag

I denne oppgaven undersøkes refleksive verb i bruk hos innlærere av norsk som andrespråk. Refleksive verb er en konstruksjon bestående av et verb og et refleksivt pronomen som peker tilbake på subjektet i setningen. Problemstillingen for oppgaven er: *Har innlærere av norsk som andrespråk på høyt nivå problemer med refleksive verb i bruk, og i så fall hvilke problemer har innlærerne med disse konstruksjonene?* Fenomenet undersøkes for tre potensielle feilkategorier: kongruensfeil, overbruk og underbruk av refleksive verbkonstruksjoner. Høyt andrespråksnivå ble definert som et språknivå på B1 eller høyere i henhold til det felles europeiske rammeverket CEFR.

Det teoretiske bakteppet for oppgaven er bruksbasert lingvistisk teori, og problemstillingen blir undersøkt ved bruk av korpusdata fra delkorpuserne *NORINT tale* og *NORINT tekst* i NORINT-korpuset. Analysen viser at refleksive verb er en konstruksjon som fører til relativt få feil hos disse informantene. Det er i ytringer med kompleks syntaks at konstruksjonen likevel kan bli feilprodusert, og valget mellom refleksiv eller transitiv bruk av naturlig refleksive verb ser ut til å være utfordrende. Utfordringen med å skille mellom underproduksjon og unnvikende produksjon fører likevel til at konklusjonen om at refleksive verb er relativt uproblematisk for innlærere på høyt nivå er svak.

1 Innledning

Det oppstår mange utfordringer for innvandrere med å komme til et nytt land, uansett hva grunnen er for innvandringen. Flere vil framheve viktigheten av å lære seg språket i det nye landet som en av de viktigste faktorene for å skape et godt liv i det nye landet. Dette kan være en stor utfordring, spesielt for voksne innlærere. Innvandrere og tilflyttere må lære seg et nytt språk, som er annerledes enn deres eget morsmål.

Forskning på innlæring og bruk av et nytt språk har vokst fram som et stort og viktig felt i språkforskning som følge av den store bevegelsen mellom land og kontinenter som har skjedd de siste tiårene. Turisme, migrasjon og handel er noen av grunnene til et økt behov for kommunikasjon mellom ulike språksamfunn. Som følge av dette er det også flere som får norsk som *andrespråk*, et nytt språk som vi lærer i tillegg til morsmålet. Termen andrespråk omfavner alle språk som en person lærer etter førstespråket, vi skiller altså ikke mellom andre-, tredje og fjerdespråk. Vi skiller derimot mellom andrespråk og *fremmedspråk*. Et fremmedspråk er et språk som blir lært i en klasseromssituasjon, der språket blir lite eller ikke brukt utenfor dette domenet. Et andrespråk kan også læres i et klasserom, men dette språket er også «det språket som er i allmenn bruk som dagligspråk i miljøet hvor språkinnlæreren lærer språket» (Berggren & Tenfjord, 2011, s. 16). En *innlærer* er en som lærer seg språket. Denne termen brukes for å skille en ny bruker av språket med en språklærer, som kan forstås som en lærer med morsmålskunnskaper som lærer bort andrespråket.

Andrespråksfeltet har utpekt noen aspekter med det norske språket som spesielt problematiske for innlærere. Gjerdset (2016) har sett på kongruensbøying i dobbelt bestemthet hos innlærere, og finner at slike konstruksjoner kan gi noen vanskeligheter fordi trekket er redundant. Emilsen og Sjøfteland (2018) undersøker morfologisk utviklingsnivå hos innlærere i barnehagen, og finner tilfeller av både kompleks kongruensbøying, og manglende kongruensbøying hos informantene, og at innlærere kan ha morsmålslik og avvikende kongruensbøying samtidig. Clahsen og Muysken (1986) og Vainikka og Young-Scholten (1996) har funnet at innlærere med leddstillinger som SOV bruker sin egen leddstilling i første fase av innlæringen av et andrespråk, før de etter hvert produserer konstruksjoner med målspråkets leddstilling (SVO). Studier om kongruensbøying og setningsstilling i andrespråk har alle til felles at de omfavner ulike deler av problematikken rundt bruken av *refleksive verb*. Vi kan forstå refleksive verb som verb hvis direkte objekt er det samme som dets subjekt (Uzoma, 2015, sitert i Kane, 2021, s. 25), Eksempler på dette i norsk er *å sette seg* som i setningen «Alle må sette seg ned», *å kose seg* som i «jeg koser meg i Trondheim» og *å*

sole seg som i «vi har solt oss masse i sommerferien». De direkte objektene *seg, meg* og *oss* peker tilbake på samme person som subjektene *alle, meg* og *vi*. Refleksive verb er interessante av den grunn at de klassifiseres som verb, men som ikke består av verb alene. I norsk har refleksive verb et obligatorisk refleksivt pronomen tilhørende verbet (Faarlund, Lie, & Vannebo, 1997, s. 340), som åpner for en mer kompleks konstruksjon enn verbet alene. Det forutsetter kongruens av subjektet og det refleksive pronomenet, bruk av riktig verb i refleksiv konstruksjon og korrekt plassering av bestanddelene i konstruksjonen ved invertering av syntaksen. Dette fører til interessante spørsmål om hvordan dette brukes hos andrespråksbrukere og i hvilke former disse konstruksjonene forekommer hos innlærerne. Dette er et lite utforsket felt. I et morsmålsperspektiv har Anne Mette Sunde (2014) skrevet om bortfallet av refleksivpronomen til enkelte refleksive verb hos morsmålsbrukere av norsk og Jan Todal (1995) har skrevet om bortfall av refleksivpronomen i norsk hos innlærere med samsisk som morsmål. Disse ble beskrevet å forekomme som følge av transfer, fra henholdsvis andrespråket engelsk og fra førstespråket samisk. Griškevičienė og Berg-Olsen (2016) har skrevet om presentasjoner av refleksive verb i norske ordbøker og hvordan ulike refleksive verb klassifiseres i bidireksjonelle ordbøker med tanke på hvordan konstruksjonene blir presentert og oversatt for andrespråksbrukere. Guro Busterud (2014) har skrevet om andrespråksinnlæreres aksept til ulike anaforbindinger i norsk, deriblant anaforen *seg* i refleksive verbkonstruksjoner. Internasjonalt har Kane (2021) skrevet om forskjellen på hvilke verb som er refleksive i engelsk og fransk, og viser med dette at mengden refleksive verb i ulike språk ikke er den samme. Alexiadou og Schäfer (2014) har også påpekt ulike måter å realisere refleksive verb på i ulike språk og argumenterer for at konstruksjonen ikke kan forstås på samme måte på tvers av språk.

Det er gjennomgående i flere av studiene og forskningen at andrespråk blir forsket på gjennom tekster og grammatikalitetsvurderinger. Til sammenligning er det mye mindre forskning på spontan tale og bruksbaserte tilnærminger til andrespråk. Dette kan være i kontrast med hvordan vi møter norsk som andrespråk ute i verden. Her er det ofte den spontane talen som er den mest brukte sjangeren, og slik både innfødte nordmenn og innvandrere med norsk som andrespråk ofte kommuniserer. Dette gjør at jeg ønsker å sette mitt fokus mot akkurat dette i oppgaven, både fordi det er mangel på det i forskningen, men også fordi det er svært relevant for det daglige livet. Datamaterialet som jeg har tilgjengelig for spontan tale er imidlertid veldig lite, og derfor undersøker jeg også skriftlig produksjon for å få et større bilde av bruken av refleksive verb hos andrespråksbrukere.

1.1 Problemstilling

Refleksive verb er oppbygd av to deler: verbet og det refleksive pronomenet.

Kongruensbøying kan, etter hva tidligere forskning viser, være problematisk. Hvilke verb som forekommer i refleksive konstruksjoner kan også variere fra språk til språk. Berggren og Tenfjord (2011) omtaler overbruk og underbruk som typiske tegn ved mellomspråket, som kan forekomme som følge av usikkerhet på hvilke verb som er refleksive i norsk.

Jeg ønsker derfor å undersøke følgende problemstilling:

Har innlærere av norsk som andrespråk på høyt nivå problemer med refleksive verb i bruk, og i så fall hvilke problemer har innlærerne med disse konstruksjonene?

Høyt språklig nivå i andrespråket regnes her som å være tilsvarende B1 eller over på CEFR-skalaen (Europarådet, u.d.). Dette er fordi refleksive verb antas å være en kompleks konstruksjon med flere variabler, og at det derfor er større bruk av konstruksjonen hos innlærere som i stor grad allerede har mestret ordstillingen, verbbruken og kongrueringsreglene i norsk.

Problemer regnes her å være element som fører til morsmålsavvikende produksjon av refleksivkonstruksjoner. Oppgaven undersøker tre mulige problemområder for refleksive verb hos innlærere: 1) kongruens mellom subjekt og refleksivt pronomen, 2) overbruk av refleksive konstruksjoner og 3) underbruk av refleksive konstruksjoner.

1.2 Disposisjon for oppgaven

I denne oppgaven starter jeg med å presentere refleksive verb i kapittel 2, før den går inn på det teoretiske bakteppet for undersøkelsen i kapittel 3. Videre presenteres metoden for innsamling av data i kapittel 4. I kapittel 5 kommer analysen av funnene i lys av teorien. Kapittel 6 inneholder diskusjonen og drøftingen av funnene og konklusjonen følger deretter i kapittel 7. Til slutt kommer en presentasjon av oppgavens relevans for lektoryrket i kapittel 8.

2 Refleksive verb

Gjennom dette kapittelet skal vi se på hvordan refleksive verb realiseres i norsk, og kontrastere med andre mulige realiseringer av refleksive verb i andre språk.

2.1 Refleksive verb i norsk

Refleksive verb kan defineres på ulike måter. Definisjonene kan delvis styres av hvor spesifikk man ønsker å være, men også av hvilke egenskaper man kan regne å være til stede i refleksive verb. Kane (2021) forklarer flere nivåer av hva et refleksivt verb er. Det kan regnes som et verb eller en konstruksjon hvis subjekt og objekt omhandler samme enhet (Uzoma, 2015), som forutsetter at verbet er transitivt. Det gjør også hans egne bredere definisjon, som sier at «the term refers to any verb whose grammatical object is a reflexive pronoun, regardless of semantics». Fenomenet kan også forklares med at refleksive verb har samme agent og pasient (Kane, 2021, s. 25).

Det vi ser gjennom forklaringer av refleksive verb er at de ofte forholder seg til det tilhørende refleksive pronomenet sine egenskaper, og ikke til funksjonen til refleksivkonstruksjonen.

Norsk ordbok forklarer at det refleksive pronomenet *seg* brukes for å uttrykke at verbhandlingen går ut over eller gjelder subjektet selv (Hellevik, 2014). Denne forklaringen gir en mer funksjonell forklaring av refleksive verb og dets tilhørende refleksive pronomen.

Egenskapene til det refleksive pronomenet *seg* er noe omstridt i norsk forskning. *Norsk referansegrammatikk* forklarer at refleksive pronomen fungerer som objekt til verbet. Dette er en transitiv forståelse av refleksive verb. Her er altså et obligatorisk kjennetegn for konstruksjonen til refleksive verb at det finnes et synlig refleksivt pronomen som realiserer verbets refleksivitet syntaktisk. Det refleksive pronomenet *seg* i norsk står til visse verb som «eit nærmast innhaldstomt objekt» (Faarlund, Lie, & Vannebo, 1997, s. 696). Hovedregelen for refleksiver er at de er bundne til subjektet innenfor sitt domene (s. 1160) og at det refleksive pronomenet er avhengig av en antesedent og dermed ikke har en subjektsform (s. 340). Refleksive verb er derfor en del av det vi kaller *anaforiske uttrykk*, eller uttrykk med gjentatte setningsledd. Disse uttrykkene har regler for hvordan leddene i uttrykket bindes. En antesedent er den styrende formen i det anaforiske uttrykket, mens anaforen er den refererende enheten som peker tilbake på antesedenten. Faarlund m.fl. (1997) forklarer at «hovudregelen [i anaforiske uttrykk] er da at «subjektet» bind – eller er antesedent for – eit anaforisk uttrykk i same domene» (s. 1155). I et refleksivt uttrykk som «jeg vasket meg» er altså subjektet *jeg* antesedenten og det refleksive pronomenet *meg* anaforen.

Åfarli og Eide (2003) beskriver på en annen side *seg* som en partikkel til verbet, og ikke et objekt (s. 241). Busterud (2014) kaller dette *ikke-argument-seg*, som refererer til det refleksive pronomenet for inherent refleksive verb (se 2.2). Dette regnes å ikke ha semantisk argumentstatus fordi de ikke passer inn som direkte objekt hos verb som ikke er inherent refleksive som i «*Marit elsker seg» (Busterud, 2014, s. 214). I denne oppgaven vil likevel Faarlund m.fl. sin forklaring av *seg* være førende, der det refleksive pronomenet fungerer som et objekt i setningen. Dette er fordi den bruksbaserte teorien som denne oppgaven baserer seg på ikke regner med at verb har argumentstruktur, men at argumentene til verbet tilordnes i konstruksjonene som de forekommer i (se 3.1 om form-funksjon). Refleksive pronomen av anaforisk objekt-typen har også samme ordstillingsmuligheter som andre pronomen i objektsposisjon (Alexiadou & Schäfer, 2014, s. 3). Dette kan vi se i norsk med refleksive verb i tematiserte setninger, som i «så **bestemte** jeg **meg** for å spise», der syntaksen bryter opp verbet og det tilhørende refleksive pronomenet.

Det at det anaforiske objektet er bundet til subjektet, betyr også at disse refleksive pronomenene må kongruere med subjektet. Subjektet reflekteres med det tilhørende pronomenet i 1. og 2. person (*jeg – meg, du – deg, vi – oss, dere – dere*), men i 3. person brukes et eget refleksivt pronomen, *seg*. Dette gjelder både for entall og flertall i begge kategorier (Golden, Mac Donald, & Ryen, 2014, s. 75).

2.2 Refleksivitet i norske verb

Norske refleksive verb kan altså forstås som transitive med et objekt som reflekterer tilbake på subjektet. Transitive verb er verb som kan ta objekt, mens intransitive verb er verb som ikke kan ta objekt (Faarlund, Lie, & Vannebo, 1997, s. 663). Verbets egenskap som refleksivt betyr derimot ikke nødvendigvis at det ikke kan stå i transitiv og/eller intransitiv form. Med hensyn til verbets mulighet til å være refleksivt, transitivt og intransitivt kan vi gruppere tre typer refleksive verb: inherente refleksive verb, naturlig refleksive verb og resultatative refleksive verb.

Inherent refleksive verb er verb som alltid har et obligatorisk refleksivt pronomen. Disse verbene vil alltid forekomme refleksivt, og kan ikke ta et annet objekt. For inherent refleksive verb er kun det lette refleksive pronomenet er tillatt (Alexiadou & Schäfer, 2014, s. 1). Et lett refleksivt pronomen refererer til det norske *seg*, mens et tungt refleksivt pronomen er *seg selv*. Verb som er inherent refleksive er verb som *forelske seg, skamme seg* og *innbille seg*. Disse kan ikke ta andre objekt, og former som **forelske noen/seg selv, *skamme noen/seg selv* eller **innbille noen/seg selv* forekommer derfor ikke.

Refleksive verb kan også være naturlig refleksive. Disse verbene *kan* i stedet for å ta refleksivt pronomen, også ta et objekt (Alexiadou & Schäfer, 2014). Dette er former som *å barbere seg/noen, å pynte seg/noen, å glede seg/noen*. I Høgberg (2000) deles verb som kan være mer enn bare refleksivt inn i to semantiske grupper: de som har lik semantisk betydning for refleksive og andre verb (*glede seg/noen, kle på seg/noen, legge seg/noen*), og de som får ny semantisk betydning for refleksive og transitive/intransitive former av konstruksjonen (*lønne seg/noen, komme (seg), oppføre seg/noe*) (s. 49). I denne oppgaven og analysen vil naturlig refleksive verb forstås som alle verb som kan stå enten refleksivt eller transitivt og/eller intransitivt, og kategorien omfavner også verb som får et annet semantisk innhold ved refleksivitet.

Til slutt er det mulig å tillegge ikke-refleksive verb en refleksiv egenskap, såkalt resultatative refleksive verb (Kane, 2021, s. 28). Dette konstrueres ved å gjøre det refleksive pronomenet til den del av et objektpredikativ, som i «å jogge seg i senk» og «å spise seg mett». I språk med anaforbindinge refleksive pronomener kan anaforen styre verbets funksjon syntaktisk, og derfor kan også inherent transitive verb brukes i refleksive konstruksjoner, slik at vi får setninger som «John ødela seg med alkohol» (Alexiadou & Schäfer, 2014, s. 4). Alexiadou og Schäfer forklarer at de syntaktiske egenskapene til et refleksivt pronomen blokkerer en eventuelt motsigende konseptuell forståelse av verbet (s. 9). Dette viser at selv om vi vet konseptuelt at *å ødelegge* er et transitivt verb som tar et vanlig objekt, kan vi gjennom det refleksive verbet *seg* likevel forstå handlingen som refleksiv og at John ødelegger seg selv og ikke noe annet. Konstruksjonen krever likevel et utfyllende objektpredikativ for å være grammatisk.

2.3 Refleksive verb i et typologisk perspektiv

Bruken av refleksive verb i andrespråksproduksjon kan påvirkes av hvilke verb som finnes i disse konstruksjonene i førstespråket, og hvordan disse verbene blir realiserte som refleksive. Alexiadou og Schäfer skriver at listen med naturlig refleksive verb på tvers av språk er ganske stabil (s. 1). Likevel kan vi observere ulikheter i forskjellige språk. Kane (2021) har i en kontrastiv analyse av franske og engelske refleksive verb funnet at flere franske verb tar refleksivt pronomen *seg* (fransk *se*) enn engelske, blant annet i *se comporter (å oppføre seg)*, som på engelsk blir det intransitive *to behave, se concentrer (å konsentrere seg)*, som på engelsk blir *to focus* eller *to concentrate, og se dépecher (å skynde seg)*, som på engelsk blir *to hurry*. McWorther (forklart i Sunde, 2013) forklarer at gammelengelsk fra 500-tallet tidligere hadde refleksivpronomen, men at disse i stor grad har falt bort fra kilder fra 1500-

tallet og utover (Sunde, 2013, s. 24). Dette er derimot ikke tilfellet for flere andre nærliggende språk, som fransk og norsk. Derfor kan vi ikke anta at innlærere av norsk som andrespråk har de samme naturlige refleksive verbene som i norsk. Dette kan bety at hvilke verb som skal inn i refleksive konstruksjoner i norsk kan bli et problem for innlærere.

Anaforen *seg* er heller ikke den eneste måten refleksive verb kan realiseres gjennom. Alexiadou og Schäfer (2014) påpeker at naturlig refleksive verb kan deles inn i tre semantiske eller konseptuelle klasser i et typologisk språkperspektiv (s. 2). Først kan vi forstå refleksive verb som 1) transitive, der objektet er et refleksivt null-objekt, Alexiadou og Schäfer bruker tysk som eksempel på et slikt språk, som bruker det refleksive pronomenet *sich* sammen med det refleksive verbet for å uttrykke refleksivitet. Dette kan vi også se at er måten norske refleksive verb realiseres på, med *seg*.

I språk som engelsk har ikke disse konstruksjonene et obligatorisk refleksivt pronomen, men er 2) kontekstuellt refleksive. I engelsk kan man si «John washed himself» for utvetydig refleksiv betydning. I engelsk kan man også si «John washed», og forstå det som at John vasket seg selv, eller at John vasket noe/noen, ut ifra hvilken kontekst ytringen forekommer i (Alexiadou & Schäfer, 2014, s. 7).

Refleksivitet kan også uttrykkes 3) morfologisk med bøyingsaffikser. I gresk kan disse verbene gjenkjennes ved at de får samme bøyning som passivkonstruksjoner, men at vi kan skille ut refleksive verbkonstruksjoner som noe annet enn passivkonstruksjoner, fordi semantikken i verbet forutsetter at subjektet har agens likevel. De bruker altså ikke-aktiv morfologi som styring for refleksivitet, i stedet for det tyske og norske refleksive pronomenet *sich/seg* (Alexiadou & Schäfer, 2014, s. 4). Todal (1995) påpeker at samisk har et eget bøyingssuffiks for refleksive verb, slik at det her også er verbformen alene som avgjør refleksivitet og ikke et refleksivt pronomen.

Gjennom dette ser vi at refleksive verb kan forstås på flere måter enn bare det vi ser i norsk. Derfor er det også naturlig å anta at konstruksjoner med refleksive verb hos andrespråksbrukere av norsk vil være påvirket av innlærernes konseptualisering av disse.

3 Teori

I dette kapitlet legger jeg fram teorien, forskningen og redegjørelsene som blir lagt til grunn for undersøkelsen. Jeg starter med å presentere et bruksbasert perspektiv på andrespråk og andrespråkstilegnelse, som utgjør det teoretiske bakteppet for oppgaven min. Deretter presenterer jeg begrepet mellomspråk og forståelser av hva dette innebærer i min forskning. Til slutt presenterer jeg den bruksbaserte læringsstien, som forklarer en bruksbasert forståelse av utviklingsløpet til innlæringen av en konstruksjon.

3.1 Bruksbasert teori

Bruksbasert teori omhandler en forståelse av språkkunnskap som følge av enhver erfaring med språket. En ofte brukt forklaring av bruksbaserte teorier om språk ble uttrykt av den amerikanske lingvisten Joan Bybee (2008, sitert i Nistov m.fl.): «a new theory of language in which grammar is viewed as the cognitive organization of one's experience with language» (Nistov, Gustafsson, & Cadierno, 2018, s. 108). Bruksbasert lingvistikk har altså fokus på språket som blir brukt og den forståelsen vi får av språket gjennom vår erfaring med det. I dette teoretiske feltet forstås språk som en del av menneskets generelle kognitive evner (Nistov, Gustafsson, & Cadierno, 2018, s. 109). Det spesielle med språket er at det å representere og dele mening gjennom en kontinuerlig ordstrøm er unikt for språket alene, men innlæringen av språket skjer på samme måte som alle andre kognitive funksjoner (Ellis, 2006, s. 77). Ofte står dette i motvekt til den generative grammatikken, som anser språket som et innebygd og separat system i hjernen.

Bruksbasert teori knytter grammatikken i språket svært tett med forståelsen av konstruksjoner som viktige form-funksjon-enheter. Teorien forutsetter at vi i stor grad lærer språket gjennom ulike konstruksjoner og ikke enkeltord. Noen av disse konstruksjonene kan være svært enkle, som bøyingsendinger i substantiv (*bil – bilen*) eller mer komplekse som passivkonstruksjoner. Konstruksjoner kan strekke seg over flere språklige kategorier (f.eks. ordklasser, tall, tempus), og kan også formere seg som «formulariske (frase-)konstruksjoner» (Nistov, Gustafsson, & Cadierno, 2018, s. 117). Disse konstruksjonene kan avdekke visse mønstre som er typiske i konstruksjonen, og kan variere fra spesifikke konstruksjoner der enkeltord kan fylles inn i mønsteret (som i [god + (tid på døgnet)]). De kan også være abstrakte og lite restriktive mønstre som blir produktive hos språkbrukeren, disse konstruksjonene regnes som svært skjematisk. Skjematiskheten refererer til graden av spesifisitet og abstrakthet i konstruksjonen (Horbowicz & Nordanger, 2021, s. 440). Jo mindre spesifikk og mindre restriktiv en konstruksjon er, desto mer skjematisk er den. Et

eksempel på en svært skjematisk konstruksjon kan være [(subjekt) + (verb) + (objekt)]. Dette er fordi alle leddene i konstruksjonen kan byttes ut.

Et viktig element i språksynet til bruksbaserte teorier er at frekvens påvirker språkbruken og språkinnlæringen. I dette synet blir språkbrukeren en statistiker. Så lenge språkbrukeren kan registrere og prosessere innputten, er det «nær sammenheng mellom språklig prosessering og innputtfrekvens på alle nivå i språket» (Nistov, Gustafsson, & Cadierno, Bruksbaserte tilnærminger til andrespråklæring, 2018, s. 116). Derfor vil konstruksjoner som innlæreren hører ofte, bli bedre behandlet og gjort om til et produktivt trekk ved eget språk. De ordene, bokstavene, morfemene og syntaktiske konstruksjonene som er frekvente i språket vil være lettere å prosessere og lettere innprentet (*entrenched*) hos språkbrukeren (Ellis, 2006, s. 78). I tillegg vil frekvent variert innputt av spesifikke konstruksjoner føre til at egenskapene og de utbyttbare delene av en konstruksjon vil forstås bedre.

I bruksbasert teori forventer man at språklæring foregår i en plastisk del av hjernen. Men når hjernen lagrer mønstre etter hvert som den blir utsatt for innputt i førstespråket, blir denne plastisiteten dårligere. I andrespråklæring forventer vi at innlærerne blir eksponert for andrespråket med en allerede eksisterende forståelse av et språk. Dette gjør andrespråklæringen vanskeligere, fordi hjernen allerede har laget mønstre, forståelser og innstillinger på førstespråket (Ellis, 2006, s. 83). Corder (1967) var den første til å forklare forskjellen mellom innputt og inntak av andrespråket, der innputt er alt innlæreren hører og ser av andrespråket, mens inntak er det som innlæreren faktisk får nyttiggjort av denne informasjonen. Det er altså ikke et 1:1 forhold mellom disse, og andrespråksinnlæringen blir dermed ikke like suksessfull som i førstespråket (Ellis, 2006, s. 83). Dette kan vi videre knytte til andrespråksforskningens term *mellomspråk*.

3.2 Mellomspråk

I møtet med innlæring og bruk av et andrespråk møter vi på termen mellomspråk. Mellomspråk er en faglig term for en andrespråksbruker sitt språk (Berggren & Tenfjord, 2011, s. 18). Berggren og Tenfjord skriver at det finnes noen generelle trekk ved alle mellomspråk. I tidlige faser vil det kunne regnes som et enkelt språk, eller et språk med en enkel struktur. I tillegg vil det være ustabil og variabelt. Med dette mener Berggren og Tenfjord at trekkene som forekommer i mellomspråket forandrer seg over tid, og at reglene har svakt feste i språkkompetansen til innlæreren. Dette betyr at vi kan finne forekomster av ulike grammatikk innenfor ytringen til samme innlærer på ett tidspunkt, der vi kan registrere både målspråkslik formulering, og former som er mindre eller absolutt ikke gangbare i

målspråket (s. 29). Vi kan også kjennetegne mellomspråket som ustabil fordi innlærerne også kan benytte seg av konstruksjoner i førstespråket sitt, og dermed produsere svært komplekse konstruksjoner med målspråkslikhet. Dette vil kunne avvike fra det ferdighetsnivået vi vil kunne forvente av en innlærer på et tidlig stadium. En slik prosess kalles transfer.

Transfer kan ganske enkelt forklares som overføring, altså en overføring av språklig kunnskap fra førstespråket til andrespråket. I andrespråksforskning snakker vi gjerne om positiv og negativ transfer. Positiv transfer er overføringer av førstespråkskunnskap som fører til korrekt andrespråksproduksjon, altså at konstruksjonene utarter på samme måte i begge språkene. Negativ transfer er når innlæreren overfører konstruksjoner fra førstespråket sitt, som ikke sammenfaller med konstruksjonene i målspråket og dermed fører til feilproduksjon sett fra målspråket sin side (Berggren & Tenfjord, 2011, s. 204). Gjennom forskning på transfer hos innlærere av ulike aldersgrupper har flere studier vist at «older is faster, but younger is better» (Berggren & Tenfjord, 2011, s. 280). Dette kan henge sammen med «konstruksjonsbanken» som eldre språkbrukere har med seg fra førstespråket, som kan bidra til positiv transfer i konstruksjonssammenhenger. På samme måte vil yngre være bedre fordi disse språkbrukerne vil i større grad kunne innta innputten fra målspråket og innprente konstruksjonene herfra.

Et annet kjennetegn ved mellomspråket er overproduksjon og underproduksjon.

Overproduksjon kan forstås som mer frekvent bruk av visse konstruksjoner enn det som er vanlig i førstespråket (Abrahamsson, 2009, s. 238). Deretter skiller Abrahamsson mellom underproduksjon og unnvikende produksjon. I underproduksjonen brukes ikke konstruksjonen fordi brukeren ikke er kjent med konstruksjonen og at den skal brukes, mens unnvikende produksjon kan forstås som bevisst eller ubevisst unngåelse av en konstruksjon som er kjent for brukeren på grunn av dens kompleksitet (Abrahamsson, 2009, s. 237). I denne oppgaven opererer jeg med kategorien underbruk uten å skille mellom underbruk og unnvikende produksjon, ettersom jeg ikke kan bevise dette på bakgrunn av dataene. Termen er dermed noe problematisk, men tilsvarer alle forekomster der refleksive pronomener i reflektivkonstruksjoner mangler.

Termen mellomspråk impliserer en mellomfase mellom første- og andrespråk, og at det er en midlertidig tilstand med målspråkslikhet som et klart slutt punkt. Likevel tyder forskning på at det ikke kommer noe fullverdig andrespråk separert fra førstespråket eller mellomspråket. Utformingen av et andrespråk er antatt å være «an ongoing process without an actual

endpoint», slik som lingvistisk utvikling generelt er forstått som uten endepunkt i bruksbasert teori (Lesonen, Steinkrauss, Suni, & Verspoor, 2020, s. 530). Termen er slik sett problematisk, fordi den impliserer en forståelse av utviklingen til andrespråket som det lingvistiske perspektivet ikke selv støtter. Konseptet er likevel såpass indoktrinert i andrespråksforskning at det er fordelaktig å bruke samme terminologi som tidligere litteratur.

3.3 Den bruksbaserte læringsstien

Mellomspråket i et bruksbasert perspektiv på språk kan forventes å utvikles etter et forutsigbart mønster. Dette mønsteret viser hvordan konstruksjoner blir lært og innprentet gjennom å undersøke hvilke faser innlærere går gjennom i bruken av konstruksjonen. Pienemann (1998) var tidlig ute med å beskrive denne utviklingen, som senere har blitt utgangspunktet for det som er kjent som den bruksbaserte læringsstien. Vi kan bruke den tenkte konstruksjonen *ABCD* som illustrasjon for å forklare læringsstien.

I første fase av innlæringen kan vi forstå innlærerens konstruksjoner som *formularer*, som Berggren og Tenfjord (1999) forklarer som faste konstruksjoner som innlærerne har lært uten å forstå bestanddelene i konstruksjonen (s. 33). Konstruksjonen vil på dette tidspunktet ikke være synlig for innlæreren ennå.

(XXXX)

Videre i Pienemanns modell vil innlæreren få nok innputt og forståelse for bestanddelene i konstruksjonen til å kunne identifisere noen deler av konstruksjonen, men ikke manipulere rekkefølgen på disse.

(ABCD)

I neste fase kommer evnen til en enkel manipulasjon, der leddene først og sist i frasen kan flyttes og tematiseres.

(**D**ABC, BCDA)

Videre vil ledd i midten av konstruksjonen også kunne flyttes til endene.

(**B**ACD, ABDC)

Deretter vil to indre ledd kunne flyttes innad i konstruksjonen.

(AC**B**D)

Pienemann regner siste utviklingsfase som innlærerens evne til å endre rekkefølger på bestanddelene i konstruksjonen (Pienemann, 1998, forklart i Berggren og Tenfjord, 1999, s.

292). Modellen kan brukes for både abstrakte og spesifikke konstruksjoner, men vi kan anta at de mer abstrakte konstruksjonene vil ha flere mellomfaser før konstruksjonen er lært. Modellen har blitt utgangspunktet for det som nå forstås som den bruksbaserte læringsstien (Lesonen, Steinkrauss, Suni, & Verspoor, 2020, s. 527). I nyere versjoner av læringsstien påpekes også at ikke alle bestanddelene i en konstruksjon vil være synlige for innlæreren umiddelbart, men samtidig som språkbrukeren begynner å se mulighetene til å flytte på setningsleddene, vil også funksjonen og betydningen av de ulike setningsleddene belyses.

Utviklingsløypa til Pienemann forklart ovenfor vil altså gå raskere for en innlærer som opplever og bruker konstruksjonen og dens variasjoner ofte. Mønsteret vil bli sterkere innprentet i hjernen hos innlæreren, og konstruksjonen vil dermed bli mer framtrødende (Nistov, Gustafsson, & Cadierno, Bruksbaserte tilnæringer til andrespråklæring, 2018, s. 116). Innprenting kan derfor forstås som automatisering, der en konstruksjon som blir stadig gjentatt vil feste seg som en helhetlig enhet. En slik innprentet enhet vil kunne aktiveres og brukes enkelt (Lesonen, Steinkrauss, Suni, & Verspoor, 2020, s. 528). Dette vil være noe annet enn at konstruksjonen forstås som en formular, der innlæreren ikke kjenner til leddene som utgjør konstruksjonen. I en innprentet konstruksjon vil leddene være synlige, forståelige og anvendbare. Lesonen m.fl. definerer også produktivitet som variasjon innenfor en konstruksjon, der jo flere variasjoner som kan gjøres med de utbyttbare leddene i en konstruksjon, desto mer produktiv er konstruksjonen hos en innlærer (s. 530).

Med bakgrunn i dette vil vi forstå refleksive verb i norsk som en sammensatt verbkonstruksjon med minst to ledd: [(refleksivt verb) + (refleksivt pronomen)]. I tillegg vil konstruksjonen kunne utvides til [(subjekt) + (refleksivt verb) + (refleksivt pronomen)] i normalkonstruksjon, der syntaksen er delvis åpen for flytting av leddene. Subjektet og det refleksive verbet er tematiserbare ledd som vil forekomme i ulike posisjoner i ulike setninger. Det refleksive pronomenet vil alltid komme etter verbet.

4 Metode

I dette kapitlet presenteres datamaterialet og metoden for utskilling av data. Først blir valget av datamateriale forklart, før jeg beskriver metoden for utskilling av data. Denne delen består av søkene som ble gjort i korpuset, og hvilke kategorier dataene ble satt inn i. Til slutt kommer en refleksjon over valget av metode.

4.1 Valg av metode

Nunan (1992) påpeker at forskning omhandler to deler, prosess og produkt (s. 2). I denne delen presenteres prosessen som fører til produktet. Produktet av undersøkelsen er avhengig av data fra interesseområdet. Etersom problemstillingen etterspør innlæreres problemer med refleksive verb i norsk, krever undersøkelsen et datamateriale med refleksive verb i bruk hos andrespråksbrukere.

Dette kan gjøres på ulike måter. Først kan vi tegne et skille mellom primærdata og sekundærdata. Primærdata er førstehånds innsamlet empirisk materiale, mens sekundærdata er data som allerede er utarbeidet for et annet formål (Lücking, Bergman, Hahn, Kopp, & Rieser, 2012, s. 6). Aktuelle innsamlingsmetoder av primærdata for forskning på andrespråk kan være observasjon, intervjuer og akseptabilitetstester. Denne undersøkelsen krever autentisk og autonom bruk av konstruksjonen for å få innsikt i problemer og problemområder, og datamaterialet behøver derfor å være basert på språk i bruk i mest mulig naturlige situasjoner. Dermed er akseptabilitetstester utelukket, ettersom de ikke gir data på språk i bruk. Konstruksjonen kan også forventes å være sjelden i andrespråksbruk (Busterud, 2014, s. 198), dermed vil det være nødvendig med et stort datasett for å kunne trekke konklusjoner om funnene. Derfor er også observasjoner og intervjuer problematiske, både fordi det kan være utfordrende å finne nok informanter til å få et stort nok datasett, men også fordi ønsket om autonom bruk av konstruksjonen uten elisitering utgjør en risiko for å gjøre en tidkrevende jobb med å samle inn store mengder data uten at man finner noen forekomster av den ønskede konstruksjonen i datasettet.

Derfor har valget av metode falt på innsamling av korpusdata. Denne dataen viser språket i bruk, er av stort omfang, og søkefunksjonene gjør at man raskt kan sjekke om den ønskede forekomsten finnes i datamaterialet (Johannessen, 2003, s. 149). Korpusdata er autentisk data, der man kan studere semantiske, syntaktiske, morfologiske og fonologiske aspekter ved lingvistiske enheter. Søkene viser positiv data av hva som forekommer i språket, og er derfor et velegnet grunnlag for å se etter hvilke problemer som forekommer i innlæreres språkbruk,

ettersom det vil vise de faktisk problematiske forekomstene i materialet. Korpusdata inneholder også objektive, kvantifiserbare og etterprøvbare data som er tilgjengelige for reproduksjon (Gries & Newman, 2013, s. 257).

I et korpus blir dataen å regne som sekundærdata. Dataen blir sekundær når den blir presentert med metadata, annotasjoner og er transkribert (Lücking, Bergman, Hahn, Kopp, & Rieser, 2012, s. 6). Skaperne av et korpus styrer dermed en stor grad av hvilken informasjon en bruker kan få ut av korpuset, og en vurdering av korpusets innhold, skapere og intensjon er derfor nødvendig for å vurdere anvendbarheten til korpusdataene for denne undersøkelsen.

4.2 NORINT-korpuset

Dataen i denne undersøkelsen kommer fra NORINT-korpuset. Dette korpuset blir videre undersøkt for dets innhold, skapere og intensjon for å redegjøre for valget av korpus for datainnsamling.

4.2.1 Hensikten med NORINT-korpuset

NORINT-korpuset ble skapt med den hensikt å lage et korpus som tilrettela for forskning på muntlige andrespråksferdigheter av norsk (Tomson, Szymanska, & Hagen, 2021, s. 236). Dette besto av delkorpusene *NORINT tale* og *NORINT opplest*. Korpuset ble skapt av lærere på norskopplæringen for internasjonale studenter på UiO, i samarbeid med Tekst-laboratoriet. Slik har altså skaperne av korpuset overlappende interesser med denne studien, ettersom de arbeider med norsk som andrespråk, språkforskning og undervisning. Datamaterialet er lagt inn i søkesystemet *Glossa*, som brukes til flere titalls andre korpus som Tekst-laboratoriet har laget (s. 242). Dette betyr altså at søkesystemet er anerkjent og anvendbart også i andre forskningsfelt. Dette reduserer risikoen for feilannotering, utelatelser og andre avvik som kan forekomme i opprettingen av et korpus. Disse forutsetningene gjør dataene fra korpuset relevante for denne undersøkelsen, ettersom skaperne av korpuset og hensikten bak datainnsamlingen overlapper med oppgavens interesseområde. Senere ble også et tekstspråkskorpus *NORINT tekst* supplert for å sette talespråksdataene i sammenheng med skriftspråket til samme informantgruppe, slik at også forskning på skriftlig andrespråksproduksjon er mulig gjennom NORINT-korpuset.

4.2.2 Innhold i NORINT-korpuset

NORINT-korpuset er laget for å forske på andrespråksproduksjon, og treffer derfor interesseområdet for studien. NORINT-korpuset inneholder både andrespråkstale og tekster skrevet av andrespråksinnlærere. Datamaterialet fra dette korpuset kommer fra internasjonale studenter som gikk på norskkurs for videkomne, *ISSN0130 – Intensivt mellomkurs i norsk*,

trinn III (trinn 3) ved sommeren 2013 og 2014. Dette trinnet skal tilsvare et nivå B1 eller over på det felles europeiske rammeverket for språk (CEFR) (Tomson, Szymanska, & Hagen, 2021, s. 241). Dette treffer også ferdighetsnivået som skal etterspørres i problemstillingen.

Studien undersøker data fra to delkorpus: *NORINT tale* og *NORINT tekst*. *NORINT tale* er det eneste korpuset som inneholder muntlig norsk innlærerspråk (Tomson, Szymanska, & Hagen, 2021, s. 236). Informantene i *NORINT tale* består av 48 internasjonale studenter som gikk på norskkurs for viderekomne. Opptakene som er gjort i talespråskorpuset er av informantene som har samtaler med hverandre, der temaet er opp til deltakerne selv, med en tilgjengelig liste med forslag til samtaletema for opptaket. Delkorpuset inneholder også opptak av innlærere i samtale med en lærer på kurset, der datamaterialet som er hentet fra talespråksproduksjonen til innlæreren. Samtalene har like tema, og er på rundt 30-40 minutter. Dette datamaterialet kan klassifiseres som nesten-naturlige data, ettersom samtalen foregår med opptak og med en gitt oppgave, men der informantene selv velger hvilke ytringer de vil produsere og hvordan de vil produsere dem (Tomson, Szymanska, & Hagen, 2021, s. 239). Omgivelsene som tilrettelegger for nesten-naturlige data passer inn med undersøkelsens ønske om andrespråksproduksjon i bruk. Samtalene er transkribert og lagt inn i søkesystemet *Glossa* slik at samtalene enkelt kan undersøkes etter ønsket forskningsområde.

NORINT tekst består av 116 eksamensbesvarelser fra *ISSN0130 – Intensivt mellomkurs i norsk, trinn III*. Disse informantene samsvarer delvis med informantene i *NORINT tale*, men det er ikke laget koblinger for å sammenligne mellom tekst og tale i korpuset (Tomson, Szymanska, & Hagen, 2021, s. 240). Tekstene består av eksamensoppgaven i sin helhet, med delene lytteprøvesvar, leseforståelsesoppgaver, grammatikkoppgaver og en stiloppgave. Disse er lagt inn i søkesystemet *Glossa* og merket for en rekke grammatiske kategorier som kan filtreres gjennom i søkene.

Et alternativ til *NORINT*-korpuset er *ASK*-korpuset, som også inneholder skriftlig andrespråksproduksjon av norsk. *ASK*-korpuset har et større datamateriale, og korpuset er utformet for å forske på transfer fra innlærernes førstespråk (Ragnhildstveit, 2018, s. 427). Korpuset inneholder derimot ikke muntlig andrespråksproduksjon, og av denne grunnen valgte jeg å bruke *NORINT*-korpuset.

Refleksive verb er verb som brer seg over flere semantiske kategorier, og åpne samtaleoppgaver og drøftingsspørsmål som utgjør datamaterialet i *NORINT tekst* og *NORINT tale* åpner for at et bredt spekter av disse verbene kan bli brukt. I oppgaven er også den

faktiske bruken av refleksive verb i sentrum, og korpusenes nesten-naturlige data viser akkurat de refleksive verbene som andrespråksbrukerne selv har valgt å bruke. I spontan tale finner vi dette, der det er få muligheter til å kontrollere og monitorere språket mens man kommuniserer underveis for å opprettholde samtalen mens den skjer. I skriftlig produksjon er det en større mulighet til å bruke refleksive verb nettopp fordi man kan planlegge hvordan man ordlegger seg mer enn i den spontane talen. Kombinasjonen av disse to vil gi et større og mer helhetlig bilde av bruken av refleksive verb hos innlærere.

Det er likevel viktig å anerkjenne at dataene fra NORINT-korpuset er hentet fra en prøvesituasjon. I forbindelse med disse prøvesituasjonene skal informantene besvare spesifikke oppgaver, enten muntlig eller skriftlig. Dette vil påvirke datamaterialet fordi det avgrensner hvilke verb og hvilke subjekt som oftest forekommer i datamaterialet, og kan dermed gi et skjevt bilde av hvilke konstruksjoner som kan forekomme. Valget av ord og konstruksjoner kan også påvirkes av informantenes ønske om å bruke komplekse konstruksjoner for å vise kunnskapen sin, eller på motsatt side et ønske om å unngå komplekse konstruksjoner for å unngå sjansen for feilproduksjon på en prøve.

Denne oppgaven undersøker andrespråksproduksjon generelt, og er ikke knyttet til andrespråksproduksjon fra innlærere med et bestemt førstespråk. I figur 1 nedenfor er alle førstespråkene til informantene i alle delkorpusene i NORINT-korpuset illustrert (Ta – *NORINT tale*, O – *NORINT opplest* og Te – *NORINT tekst*). I denne oppgaven blir bare tale- og tekstspråkskorpuset *NORINT tale* og *NORINT tekst* undersøkt.

Førstespråk	Antall informanter			Førstespråk	Antall informanter			Førstespråk	Antall informanter			Førstespråk	Antall informanter		
	Ta	O	Te		Ta	O	Te		Ta	O	Te		Ta	O	Te
albansk			1	italiensk	1	2	1	persisk			2	tagalog	1	1	2
arabisk	2	2	3	japansk	1	1	1	polsk	2	2	5	tamil			1
bulgarsk	3	3	4	katalansk			1	portugisisk	1	1	1	thai	1	1	1
chichewa			1	kurdisk (sorani)	1	1		punjabi	1	1	2	tigrinja	1	1	1
engelsk	3	4	17	latvisk	1	3	1	rumensk	2	1	3	tyrkisk	3	2	3
farsi		1	1	litauisk			3	russisk	7	9	17	tysk	2	2	2
filippinsk	1	1	3	makedonsk	1	1	1	serbisk	2	2	6	ukrainsk		1	2
georgisk			2	kinesisk (mandarin)	2	2	4	singalesisk			2	ungarsk	2	2	2
hindi		1	1	marathi	1	1	1	slovakisk	1	1	1	urdu	1	2	6
ibo			1	nederlandsk	2	3	4	spansk	2	2	4	urhobo			1

Tabell 1: Oversikt over antall informanter med hvert førstespråk representert i NORINT-korpuset

(Tomson, Szymanska, & Hagen, 2021, s. 240).

De mange førstespråkene i NORINT-korpusene gir en generell pekepinn i hvilke språklige trekk som er typiske i all norsk som andrespråksproduksjon. Mengden førstespråk er en utfordring for reliabiliteten i undersøkelsen. Figuren viser blant annet at det er en overvekt av

informanter med engelsk og russisk som førstespråk i tekstspråskorpuset. Dette kan føre til skjevheter med tanke på produksjoner som er påvirket av førstespråket. Vi ser også at mange språk er representerte av kun én informant. Dette kan gi et utslag på resultatene, ettersom avvik fra målspråksformene kan komme av transfer fra førstespråket. Likevel vil vi få et perspektiv konstruksjonen som helhet og hvor mange feilproduksjoner som kommer til syne i korpuset. Med dette gjøres en konklusjon, som hos skaperne av korpuset, at NORINT-korpuset egner seg best til kvalitative studier av grammatiske fenomen (Tomson, Szymanska, & Hagen, 2021, s. 252).

4.3 Metode for utskilling av data

Korpus kan anvendes på mange måter, og korpussøk må tilpasses det fenomenet som man er ute etter å undersøke. I denne delen vil jeg gjøre rede for hvordan jeg søkte i korpuset til NORINT for å få mest mulig spesifikk og relevant data, deretter vil jeg gjennomgå kategoriseringen jeg har gjort av funnene i materialet.

Denne undersøkelsen benytter først elementer ved kvantitativ metode for å få oversikt over funnene og forekomstene i hver problemkategori og se frekvensen av konstruksjonene og feilproduksjonene. Kvantitativ forskning defineres her som tellelige data som kan kategoriseres og gir en oversikt over problemet. Disse problemene vil deretter kategoriseres i undergrupper basert på hvilke ledd i konstruksjonene som fører til problemer. Til slutt vil eksempler fra disse underkategoriene analyseres kvalitativt med hensyn til syntaksen og semantikken i konstruksjonene og kontekstene som de forekommer i. Den kvalitative forskningen står for en dybdeundersøkelse av språket, og søker å finne årsaker til forekomstene. Kvalitativ forskning legger vekt på en dypere forståelse av grammatiske forekomster ved å undersøke færre forekomster mer inngående (Nunan, 1992, s. 3).

Undersøkelsen tar derfor for seg datamaterialet på individnivå, der hver enkelt forekomst vil analyseres kvalitativt som egne funn i undersøkelsen.

4.3.1 Søk i NORINT-korpuset

I innhenting av informasjon fra dette korpuset har jeg brukt søkefunksjonen for å finne treff på leddene i en konstruksjon for refleksive verb, og gjort videre analyser og sorteringer av materialet selv. Dette har ført med seg en del prøving og feiling. NORINT-korpuset har flere filtreringsmuligheter og hovedsakelig systemer laget for å avdekke egenskaper ved informantens tale og uttale. Dette er ikke relevant for min oppgave, og dermed har jeg ikke utnyttet filtreringsmulighetene til sitt fulle potensial. I stedet har jeg fokusert på grammatikk i bruk, og dermed måttet gjort en del av sorteringen på egen hånd. Dette er fordi refleksive

verb består av minst to komponenter, verbet og et refleksivt pronomen. Likevel opptrer ikke disse komponentene nødvendigvis rett etter hverandre, og det er dermed vanskelig å finne en god nok søkestreng til å få et stort nok, men også spesifikk nok treff.

I NORINT-korpuset er det mulig å søke på grammatiske kategorier og utvide søket til å inneholde flere søkbare kombinasjoner. Dette gir muligheten til å søke en streng som [verb + pronomen]. Dette er ikke spesifikt nok for min oppgave, der jeg kun er etter refleksive pronomen, mens pronomen generelt vil generere mange tilfeller av transitive verb med et pronomen som objekt som «hun irriterte meg», og spørsmålssetninger med verbet først som «har dere piroger også?». Et annet åpenbart problem med denne søkemetoden er at den utelukker alle refleksive verb der det refleksive pronomenet ikke kommer direkte etter verbet, som i «for noen år siden bestemte **jeg** meg å drive med dataspillutvikling», der adverbialet er tematisert, slik at subjektet kommer mellom verbet og det refleksive pronomenet. Det å kunne bryte opp de ulike bestanddelene i konstruksjonen refererer til den bruksbaserte læringsstien som stadiene der konstruksjonen kan brytes opp og andre ledd kan settes inn. Etersom denne typen data, med en potensiell distanse mellom verb og tilhørende refleksivt pronomen, er verdifullt for meg, har jeg valgt å søke kun etter refleksive pronomen i korpuset. Dette betyr at jeg har søkt etter «seg», «meg», «deg», «oss» og «dere» i *NORINT tale* og *NORINT tekst*, lastet ned resultatene fra disse søkene i en EXCEL-fil med informantnummer og den tilhørende konkordansen i søket. Jeg har valgt å inkludere data fra alle informantene i korpuset. Dette er fordi jeg ikke ønsker å se på variasjonene til én bestemt gruppe av innlærere av norsk, men heller se på generelle trender som viser seg på tvers av brukernes bakgrunn.

Med disse uthentingene står jeg igjen med alle forekomster av refleksivpronomen i delkorpusene. I gjennomgangen av resultatene har jeg i første omgang luket ut søkeresultatene som ikke inneholder pronomen i refleksive konstruksjoner. Dette har jeg bedømt etter hvorvidt pronomenet i setningen tilhører subjektet. Hvis disse ikke samsvarer, har jeg behandlet disse forekomstene av pronomen som objekt til et transitivt verb. I tillegg har jeg fjernet alle resultatene der det refleksive verbet står sammen med substantivet *selv*. Dette er fordi verb med tilhørende objekt *seg selv* bruker det sterke refleksive pronomenet fordi det refererer til handlinger der man ville forventet at de to semantiske rollene til verbet refererer til to ulike personer (Alexiadou & Schäfer, 2014, s. 1), som i «Mari hater seg selv». *Seg selv* er et sterkt refleksivt pronomen, der fokuset ikke er på verbet, men hvem som er objektet i setningen. Dermed har jeg valgt å ikke beholde disse forekomstene fordi de ikke

kjennetegner konstruksjonene som forekommer i inherente, naturlige eller resultatative refleksive verbkonstruksjoner.

Det som kan klassifiseres som refleksive verb kan også delvis overlappe med det Andersen (2019) kaller verb-preposisjon-blokker. Dette er fraser med verb og preposisjoner, som til sammen skaper en ny mening utover den de enkelte ordene har hver for seg. Et slikt eksempel vil være *å få i seg noe*, der meningen styres av at verbet og preposisjonen står sammen, og setningen ville fått en ny mening dersom preposisjonen var utelatt. Denne typen verbfraser vil også være relevant for meg, og er tatt med i datamaterialet mitt, uten at preposisjonen blir analysert noe videre i denne sammenhengen.

Resultatene som står igjen, består av konstruksjoner med refleksivpronomen som står i refleksivkonstruksjoner og utelukker konstruksjoner med det sterke refleksive pronomenet *seg selv*. Etter å ha luket ut dette, står jeg igjen med datamaterialet som utgjør empirien i undersøkelsen, altså konstruksjoner som inneholder et verb og et lett refleksivpronomen som fungerer som et refleksivt objekt til dette verbet.

4.3.2 Kategorisering av funn

For å undersøke feilproduksjon av refleksive verb hos andrespråksbrukere må jeg først finne produksjonen av refleksive verb. Jeg har kategorisert funnene i datamaterialet etter 1) korrekt bruk av refleksive verb, 2) refleksive verb med kongruensfeil mellom antesedent og anafor, 3) overbruk av refleksive konstruksjoner og 4) underbruk av refleksive konstruksjoner.

4.3.2.1 Bruk

Korrekt bruk av refleksive verb ble kategorisert som verb som kongruerte mellom subjekt og refleksivt pronomen, hadde riktig setningsstilling, og korrekt bruk av verb som kan stå i refleksiv form i en av de tre gruppene med refleksive verb. Disse forekomstene har blitt sortert på to ulike måter, først er de kategorisert på deres tilhørende refleksive pronomen i materialet, og deretter ble alle produksjonene til hver informant i korpuset gruppert sammen. Denne kategorien ble viktig for å se forholdet mellom feilproduksjon og korrekt produksjon av konstruksjonene.

4.3.2.2 Kongruensfeil

Ved kongruensfeil er det ikke samsvar mellom subjektet til setningen og det refleksive pronomenet til verbet. Disse ble manuelt sortert ut fra hovedbanken med refleksive verb og inneholder konstruksjoner med lang og kort avstand mellom subjektet og den refleksive verbkonstruksjonen.

4.3.2.3 Overbruk

Ved overbruk har jeg tagget de forekomstene der informantene har laget konstruksjoner med [(verb) + (refleksivt pronomen)] der refleksivt pronomen ikke skal være. Dette omhandler også verb som kan ta refleksive pronomen, men som også kan være transitivt eller intransitivt, og at en av disse formene ville vært bedre i den aktuelle konteksten. Dette kan jeg illustrere gjennom konstruksjonen «De liker å **bestemme** seg selv fordi de liker best å gjøre selv», hvor verbet *bestemme* kan være både refleksivt og intransitivt, men at det er snakk om overbruk av refleksive verb fordi det skal være intransitivt i denne setningen.

4.2.2.4 Underbruk

Underbruk regnes her for å være alle refleksivkonstruksjonene med manglende refleksivpronomen. Dette er ikke en konstruksjon som søkemulighetene tillater å undersøke direkte. Derfor har jeg undersøkt underbruk av refleksive verb ved å undersøke frekvensen av de refleksive verbene som forekommer i materialet for bruk og deretter søkt etter disse verbene i korpuset. Verbene som er undersøkt er presentert i tabell 2 og 3. Utvalget av disse verbene kommer som følge av at verb som frekvent har blitt anvendt i refleksive konstruksjoner i dette datamaterialet er verb som det er rimelig å anta at de fleste informantene i korpuset er kjent med at forekommer i refleksivkonstruksjoner. Søkene i NORINT-korpuset omfatter alle varianter av disse frekvente refleksive verbene gjennom å velge funksjonen «lemma», som søker kun etter lemmaet i ordet og inkluderer alle treff med dette lemmaet. Videre har jeg lastet ned og behandlet alle disse funnene. Her har jeg beholdt de resultatene hvor verbet forekommer ut fra konteksten som refleksivt, men som ikke har et tilhørende refleksivt pronomen. Disse ble kategorisert som underbruk.

4.4 Refleksjon over metodebruk

Metoden fører med seg sine fordeler og begrensninger. Korpusdata fører til at jeg ikke har kontroll over innhentingsprosessen til datamaterialet eller de metodologiske valgene som ble tatt ved behandlingen av denne dataen før den ble tilgjengelig for brukeren. Dette betyr at noen metodologiske valg kan ha blitt gjort som ikke gagnar denne undersøkelsen, og at datamaterialet kunne sett annerledes ut dersom jeg hentet den ut selv i samme situasjon.

Innhenting av data har med seg sine utfordringer ettersom det ikke er laget søkefunksjoner spesifikt for refleksive verb. Materialet som er uthentet av korpuset er dermed fremdeles svært generelt og åpner for feiltolkning i utvinningen av refleksive konstruksjoner. Metoden for utskilling av data har to potensielle feilkilder i undersøkelsen. Først kan jeg ikke være sikker på at alle forekomstene av refleksive verb blir innhentet. Søk på de ulike refleksive

pronomenene skal gi meg en stor mengde av de refleksive verbproduksjonene som forekommer, men noen forekomster kan alltid komme utenfor. I tillegg er det en potensiell feilkilde at refleksive verbkonstruksjoner i materialet blir utsortert subjektivt. Datamaterialet blir utsortert med hjelp av introspeksjon, der mangelen på en komplett liste over refleksive verb i norsk gjør at min egen intuisjon er grunnlaget for kategoriseringen. Introspeksjon kan være en problematisk metode for innsamling av data, blant annet på grunn av manglende etterprøvnbarhet, ulike forskeres aksept for ulike konstruksjoner og manglende bevissthet om egen språkbruk (Johannessen, 2003, s. 139). Likevel er ikke introspeksjon brukt på innsamling av data i denne oppgaven, men fører med seg sine feilkilder først i kategoriseringen av produksjon og feilproduksjon. Her er reliabiliteten svakere. Noen forekomster kan glippe gjennom og ikke bli med, og noen kan bli regnet som refleksive konstruksjoner selv om de ikke er det. For å redusere denne potensielle feilkilden har jeg gjort flere gjennomganger av kategoriene mine ved ulike tidspunkt i arbeidet for å behandle dataene mest mulig objektivt hver gang. Konstruksjonene som førte til usikkerheter ble også slått opp i ordbøker og i *Norsk referansegrammatikk* (Faarlund, Lie, & Vannebo, 1997) for å avklare refleksiviteten i verbet. Dette har også ført til justeringer i materialet fra første gang det ble sortert. Det kan også forekomme andre feiltyper i forbindelse med produksjon av refleksive verb, men disse vil ikke bli belyst når jeg kun tar utgangspunkt i kongruensrelaterte feil, overbruk og underbruk av konstruksjonen.

Informantgruppene i *NORINT tale* og *NORINT tekst* overlapper delvis, men det er ikke gjort koblinger mellom disse i undersøkelsen. Dette betyr at noen feilproduksjoner kan bli behandlet som forekomster fra ulike informanter, når det i praksis er snakk om samme informant med to ulike informantkoder i tekst- og talespråkkorpuset. Alle eksemplene som brukes i analysen i denne oppgaven vil derfor bli tatt fra ulike informanter for å vise forekomsten av feilproduksjoner hos flere, enten ved å bruke to ulike informanter fra samme korpus, eller ved å bruke mer enn to ulike informanter ved blanding av korpus. Analysen vil også gjøres delvis kvalitativ, derfor er feilproduksjoner av samme informant også ansett som interessant data, og behandles som kunnskapsbelysende på samme linje som bredt distribuert feilproduksjonsdata. Det hemmer likevel validiteten til den kvantitative delen undersøkelsen, der én informant kan gi store utslag på de ulike problemkategoriene.

Informantene i denne studien er alle på et høyt andrespråksnivå. Informantene regnes å være på nivå B1 eller høyere på CEFR sin skala for språkkunnskaper. Det vil gi et veldig bredt spekter av språkkunnskaper, ettersom det kan hende at noen av informantene er på et nivå

høyt over B1, mens andre akkurat har bestått testen. Vi kan heller ikke uten videre anta at denne informantgruppen favner over alle som passer inn i gruppen innlærere på høyt andrespråksnivå. Dette er fordi denne informantgruppen består av innlærere på universitetsnivå, som forutsetter høye muntlige og skriftlige ferdigheter og god kjennskap til akademisk ordføring. Dette er ikke nødvendigvis tilfellet for alle innlærere på høyt nivå, ettersom unge andrespråksbrukere i grunnskolen eller voksne andrespråksbrukere med lite skolebakgrunn også kan være på et høyt andrespråksnivå tilsvarende B1 uten den akademiske bakgrunnen som disse informantene har. Dette betyr at validiteten er noe svekket, ettersom informantgruppen ikke kan sies å dekke hele spekteret av innlærere som problemstillingen etterspør.

5 Analyse

I dette kapittelet presenterer jeg resultatene fra undersøkelsen. Først presenterer jeg kort og kvantitativt funnene av refleksive verb fra undersøkelsen, før jeg tar for meg de ulike feilkategoriene hver for seg. I de ulike feilkategoriene presenteres et utvalg av produksjoner som representerer kategorien, disse vil bli analysert individuelt før fenomenet blir undersøkt som helhet. Til slutt kommer en oppsummering av funnene.

5.1 Refleksive verb i datamaterialet

I datamaterialet fra *NORINT tale* har jeg registrert 163 forekomster av refleksive verb hos innlærerne fordelt på 36 informanter. I *NORINT tekst* har jeg registrert 239 forekomster av refleksive verb hos innlærerne fordelt på 90 informanter.

I *NORINT tale* brukes 55 ulike verb i de refleksive konstruksjonene i datamaterialet. Av disse var det meste frekvente verbet *bestemme*, som forekom 17 ganger i refleksiv form i materialet. 26 verb i datamaterialet forekommer kun én gang hver i refleksiv form. Dette viser en bred distribusjon av refleksive verb i datamaterialet. Nedenfor presenteres de mest frekvente verbene i *NORINT tale*.

Verb i refleksive konstruksjoner i talespråskorpuset	Antall forekomster N=169	Prosentvis andel av verbene i refleksive konstruksjoner
bestemme	17	10,4%
lære	14	8,5%
føle	7	4,3%
kose	7	4,3%
prøve	7	4,3%
like	5	3,1%
sette	5	3,1%
utvikle	5	3,1%

Tabell 2: Verbene i *NORINT tale* med 5 eller flere forekomster i materialet, og deres prosentvise andel av de refleksive verbene i materialet.

Konstruksjonene med refleksive verb i *NORINT tekst* inkluderte 72 ulike verb. Av disse var det mest frekvente verbet *føle*, dette ble brukt 37 ganger i refleksiv form i tekstspråskorpuset. 35 verb forekom kun én gang. Dette er også en distribusjon som viser at refleksivkonstruksjonen brukes bredt med mange verb i refleksiv form. Nedenfor presenteres de mest frekvente verbene i *NORINT tekst*.

Verb i refleksive konstruksjoner i tekstspråskorpuset	Antall forekomster N=239	Prosentvis andel av verbene i refleksive konstruksjoner
<i>føle</i>	37	15,5%
<i>forandre</i>	22	9,2%
<i>utvikle</i>	14	5,9%
<i>lære</i>	13	5,4%
<i>gifte</i>	10	4,1%
<i>bestemme</i>	10	4,1%
<i>ønske</i>	8	3,3%
<i>vise</i>	5	2,0%
<i>skaffe</i>	5	2,0%
<i>dreie</i>	5	2,0%
<i>bekymre</i>	5	2,0%

Tabell 3: Verbene i NORINT tekst med 5 eller flere forekomster i materialet, og deres prosentvise andel av de refleksive verbene i materialet.

Vi kan altså observere en grad av variasjon i hvilke verb som ofte blir brukt av andrespråksbrukerne i begge korpusene. Verb som *bestemme*, *føle*, *lære* og *forandre* er frekvente verb også i transitive og/eller intransitive verbkonstruksjoner. Av de mest frekvente verbene i datamaterialet *kose* i *NORINT tale* og *gifte* i *NORINT tekst* inherente refleksive verb.

5.2 Kongruens mellom subjektet og det refleksive pronomenet

Den første problemkategorien som ble undersøkt i produksjonen av refleksive verbkonstruksjoner hos andrespråksbrukere er kongruensfeil mellom subjektet og det refleksive pronomenet i konstruksjonen. I *NORINT tale* finner vi 10 tilfeller av kongruensfeil, mens det kun forekommer 2 i *NORINT tekst*. Kongruensfeilene i datamaterialet er spredt over flere informanter, der 8 informanter står for de 10 kongruensfeilene i *NORINT tale*, og de to kongruensfeilene i *NORINT tekst* også er produsert av to ulike innlærere. Av disse innlærerne, har alle informantene utenom én også forekomster av korrekt samsvarsbøying mellom subjektet og det refleksive pronomenet i sine refleksive konstruksjoner. Dette er få forekomster av kongruensfeil, og viser dermed at dette ikke er en stor utfordring hos innlærerne. Det vi likevel kan se er hvilke feil som blir begått, og hvordan disse ser ut i konteksten de forekommer i.

Ved gjennomgang av kongruensfeilene som forekommer i materialet er det mulig å lage tre undergrupper av kongruensfeil. Først kommer gruppen med overbruk av *seg*. I disse formene for kongruensfeil får alle subjekter *seg* som tilhørende refleksivt pronomen. Deretter har jeg en delvis overlappende gruppe med kongruensfeil, men disse er gruppert ut fordi de har stor avstand mellom subjekt og refleksivt verb. En siste undergruppe er kongruensfeil for upersonlig subjekt. Disse vil følgende presenteres hver for seg.

5.2.1 Overbruk av *seg*

I denne gruppen er det refleksive pronomenet problemet. *Seg* er det mest frekvente refleksive pronomenet, ettersom det brukes i oppslagsform, og at det refererer til alle subjekt i 3. person. Under ser vi et utvalg av produksjoner i korpusene med overbruk av *seg*.

- 1) jeg **jeg** vi- ee **bestemmer seg** nei jeg vil slutte # universitetet
- 2) så hvordan # vi # må # tenke på eller hvordan **vi # oppfører seg** på det
- 3) og # jeg jeg jeg tror at jeg har em ee **jeg har med seg med meg** på Blindern studenthjem du kan ee jeg kan kanskje gi deg [latter] om du om du liker det ja
- 4) Den viktigste ting for **meg** er å **bevege seg**, A lære noe nytt og å studere
- 5) Det er godt å jakte på lykken når **du** ikke **føler seg** som en tyv

I linje 1 ser vi at informanten leter etter ordene, og påbegynner et ord før hen velger «bestemmer seg». Hvis vi anser refleksive verb som en hel konstruksjon kan vi se det semantiske innholdet i verbet *bestemme* som styrende i denne produksjonen. Deretter kommer det standardiserte refleksive verbet *seg* som en tilhørende del av konstruksjonen til det refleksive verbet, og ikke som en kongruerende grammatisk bestanddel til subjektet. Det er en nølende kognitiv prosess som foregår mellom ytringen av subjektet og det refleksive pronomenet, som skaper en tenkt avstand mellom disse to.

I linje 3 ser vi tydelig reparasjon av det refleksive pronomenet. Dette kan vise litt av konseptualiseringen og automatiseringen av refleksive verbkonstruksjoner. Den første produksjonen viser at *seg* ligger som en standard, men en umiddelbar reparasjon viser at informanten er kjent med kongruenskravet i norsk.

5.2.2 Avstand mellom subjekt og refleksivt pronomen

I denne gruppen er også det refleksive pronomenet et problem for informantene, men disse konstruksjonene har en ekstra utfordring i sin store avstand mellom subjekt og verb. Det ser ut til at jo større avstand det er mellom subjektet og det refleksive pronomenet som det skal samsvare med, desto mer utfordrende er samsvarsbøyingen. Dette forklares også i Emilsen og Søfteland (2018), der interfrasal kongruens regnes som et trekk som tilegnes sent i

innlæringen (s. 140). Pienemann sin modell om innlæring av konstruksjoner i andrespråket viser også at utbygging av ledd er en sen ferdighet i automatiseringen av en konstruksjon. Under forekommer flere ledd mellom subjektet og refleksivkonstruksjonen som det tilhører.

- 6) så jeg hater det # når jeg er på ferie vil **jeg** bare sitte også **kose seg** ved sjøen
- 7) em # **jeg** liker å være ved sjøen # em # bare ee å ligge på stranda og # og **hvile seg** ja
- 8) men ee **jeg** fant en måte og og # og # ee # og og **like oss** ee på Kreta så

I linje 8 kan vi observere en annen type kongruensfeil enn i 6 og 7. Dette er fordi i linje 8 er det refleksive pronomenet noe annet enn den standardiserte *seg*. I stedet refererer det til 1. person flertall, og impliserer derfor at innholdet i setningen omhandler flere enn bare en person. Ut ifra dette kan vi anta at informanten prøver å uttrykke at hen er ansvarlig for at alle hadde en god opplevelse på Kreta. Da kan vi anta at intensjonen i ytringen kan oppnås ved å tilføye et nytt subjekt i en undersetning for å gi dette refleksive pronomenet en antesedent å referere til. Dermed må subjektet *vi* inn i konstruksjonen for å stå som antesedent til anaforen *oss*.

I linje 6 og 7 kan vi heller forstå overbruken av *seg* som en frekvensrelatert produksjonsfeil. En konstruksjon som deles opp med stor avstand mellom de ulike bestanddelene krever ekstra fokus for å samsvare når kognisjonen også må fokusere på de innsatte leddene i konstruksjonen. Dermed kan disse tilfellene gjenspeile at fokuset på de innsatte delene i konstruksjonen tar fokuset vekk fra kongrueringen av refleksivpronomenet og dermed reduseres det til standardformen.

5.2.3 Upersonlig subjekt

Denne undergruppen skiller seg litt ut ettersom problematikken sentrerer rundt subjektet. Det upersonlige subjektet *det* har mange bruksområder i norsk. Næss (2011, sitert i Jensen, 2018) sier at «det er rimelig å anta at [*det*-setninger] er et krevende område å beherske, ikke minst på grunn av det store antallet beslektede konstruksjoner med ulike bruksområder og grammatiske begrensninger» (Jensen, 2018, s. 243). *Det* har mange ulike funksjoner i ulike setninger, og Kulbrandstad og Kinn kan liste opp hele åtte kategorier av bruksfunksjoner for *det*. Dermed er det ikke overraskende at *det*-setninger med et refleksivt pronomen også er utfordrende. Under presenteres noen eksempler på problematiske forekomster av *det*-setninger i refleksivkonstruksjoner.

- 9) og nå har jeg lært å spille så # **det føler meg** bra [latter]
- 10) ja jeg er veldig sånn ee # noe jeg kan slappe av med og ja så **det koser meg**

Det brukes blant annet når antesedenten er «en nominal leddtype uten genus» i leddsetninger eller infinitivskonstruksjoner (Faarlund, Lie, & Vannebo, 1997, s. 332). Dette gir former som «hun ble for sen. *Det* var dumt» og «hun tenker å rømme hjemmefra, så *det* må du passe på». I linje 9 og 10 ser vi slike setninger som innleder anaforen *det*. Problemet med anaforen i disse tilfellene er at de står sammen med refleksive verbkonstruksjoner som ikke tar upersonlige subjekt. Pronomenet *det* fungerer allerede som en anafor, mens det refleksive pronomenet *seg* også er en anafor. Dermed vil ikke det refleksive *seg* tilhøre en antesedent i subjektsform.

I linje 10 kan vi anta at innholdet i setningen vil bli ganske likt hvis vi bytter ut «koser meg» med «er koselig». Ved en form som «det er koselig» går *det* fra å være et upersonlig subjekt med en tilhørende refleksiv konstruksjon som krever et personlig subjekt til at *det* er et anaforisk pronomen i en leddsetning. Verbet *kose* er inherent refleksivt, og kan dermed ikke stå i andre konstruksjoner enn refleksive. Semantisk sett er det å kose seg og det å synes at noe er koselig svært like, men syntaktisk inngår de i to ulike konstruksjoner. Fra eksemplet ovenfor kan *kose* se ut til å ha blitt analysert som et transitivt verb, der *meg* er objektet. I en slik konstruksjon kan et annet objekt kose noen, som i «noe koser meg» eller «jeg blir koset». Dermed blir det inherent refleksive verbet overført til et annet bruksområde, og vi kan få forekomster som den ovenfor, der det upersonlige subjektet ikke ville være et problem, ettersom det alene er en anafor som viser tilbake til at informanten kan slappe av, mens pronomenet *meg* er analysert som et pronomen og ikke et refleksivt pronomen med anaforisk referanse. I så fall kan denne forekomsten også regnes som underbruk av refleksivkonstruksjonen.

I linje 9 kan vi bytte ut det refleksive *føler meg* med det passive *føles*. Språkhistorisk er også refleksive og passive former like, og Faarlund m.fl. forklarer at

De fleste s-verbene er avledet av et tilsvarende verb uten -s og har en betydning som svarer til grunnverbet med refleksivt eller resiprokt pronomen. Disse verbene har dermed en utfylling færre enn det tilsvarende grunnverbet. Vi kan si at objektet er «oppslukt» av -s-endelsen.

(Faarlund, Lie, & Vannebo, 1997, s. 669)

Verbet *føle* kan stå i refleksiv form, passiv form med upersonlig subjekt og i transitiv form. Dermed kan mulighetene til dette verbet åpne for vanskeligheter om hvilken konstruksjon verbet skal stå i.

5.3 Overbruk av refleksive verb i datamateriale

Ellis mener overbruk av konstruksjoner er mer utbredt enn det man tror (Berggren & Tenfjord, 2011, s. 214). Overbruk kan være hos verb som er refleksive, men der konteksten ikke krever refleksivitet, og verb som ikke er refleksive i det hele tatt. Spesielt spesifiseringen av hvilke verb som kan inngå i konstruksjonen kan være en utfordring for informantene. I talespråkskorpuset finner vi 11 tilfeller, og i tekstspråkskorpuset finner vi 20 tilfeller av overbruk av konstruksjonen, henholdsvis 0,7% og 0,8% av forekomstene av refleksive verbkonstruksjoner i datamaterialet. Det er altså ikke nevneverdig forskjell på tekst og tale når det kommer til hvor ofte overbruken forekommer. Det viser derimot en større forekomst av overbruk som problem hos informantene i *NORINT tekst* enn kongruensfeil er.

Verb i overbrukte konstruksjoner i <i>NORINT tale</i>	Verb i overbrukte konstruksjoner i <i>NORINT tekst</i>
Tenke	Stemme
Trives	Fokusere
<i>Resistedre</i>	Prøve
<i>Graduere</i>	Bestemme
Føle	Føle
Ligne	Sette
	Tjene
	Klare
	Nøle
	Virvle
	Innrømme
	Eie
	Forvente
	Unike

Tabell 4: Verb i overbrukte konstruksjoner i delkorpuserne

I tabellen ovenfor ser vi hvilke verb som blir produsert i overbruk av refleksive konstruksjoner i datamaterialet. I dette datamaterialet står også ordformer som ikke forekommer i det norske målspråket i kursiv. Disse har jeg tatt med selv om de ikke finnes i norsk, ettersom de også viser produktiviteten til den refleksive konstruksjonen når informantene har brukt sine egne ordformer for å lage en refleksiv verbkonstruksjon.

I denne analysen har jeg bemerket tre funn som spesielt interessante for verbene i overbrukte refleksive konstruksjoner. En overvekt av verbene er abstrakte. Av de abstrakte verbene som blir overbrukt i refleksiv konstruksjon kan vi se to undergrupper. Dette er verbene som kan være refleksive, men som ikke er det i denne sammenhengen. Altså verb som kan være enten refleksive eller transitive/intransitive. Den andre undergruppen er verb som ikke er refleksive, og som ikke forekommer i refleksive konstruksjoner. Dette vil bli behandlet videre.

5.3.1 Abstrakte verb

Et fellestrekk for de fleste av verbene som blir overbrukt er at de er abstrakte. Faarlund m.fl. betegner dette som aktivitetsverb, og skiller ikke mellom konkrete og abstrakte aktivitetsverb (s. 466). Vi kan spore agens i konkrete verb som *spise, hoppe, leke*, men også i abstrakte verb som *utforske, tenke, mene*. I 2.1 så vi at det refleksive pronomenet *seg* kan semantisk fungere som en markør for at verbhandlingen går ut over subjektet selv. I konkrete verb er dette lettere å konseptualisere, ettersom det er en tydelig observerbar verbhandling med agens og eventuell patiens. Dette er verb som *å sette seg, å vaske seg* og *å gjemme seg*. I abstrakte verb kan det være vanskeligere å observere verbhandlingen og derfor vanskeligere å konseptualisere agens og patiens, som i *å tenke seg, å bestemme seg, å føle seg*.

5.3.2 Naturlig refleksive verb

Verb med kontekstuell refleksivitet kan også være transitive eller intransitive, såkalte naturlig refleksive verb. Ellis og Ferreira-Junior (2009) beskriver at de mest frekvente verbene i andrespråksproduksjon ofte er generiske i betydning, og mellomspråket preges ofte av overbruk av disse verbene (s. 215). Dette kan henge sammen med mengden frekvente verb som overbrukes i refleksive konstruksjoner. Disse er heller ikke verb som er spesielt representative i kategorien «refleksive verb», men som likevel synes å brukes mye både i riktig produksjon og i overproduksjonen av refleksive konstruksjoner.

Verbene *bestemme, føle, lære* og *utvikle* går igjen som frekvente verb i refleksiv konstruksjon i begge korpusene. Av disse har flere verb egenskaper som enten refleksive og transitive. Dette er interessant, ettersom det kan speile en påvirkning av frekvens i innputt som en årsak til dens frekvens i utputten. Ellis forstår aktivisering og frekvensen på innputt som en viktig del av vokabularet vårt (Ellis, 2006, s. 79). Dette innebærer at frekvente eller nylig aktiverte konstruksjoner vil være lettere tilgjengelige i språket vårt, og dermed kan ordvalgene eller andre konstruksjoner i språket bli påvirket av dette. Dette kan være en grunn til overbruken av den refleksive verbkonstruksjonen i flere av tilfellene i dette datamaterialet.

Konstruksjonen [(refleksivt verb) + (refleksivt pronomen)] kan være nylig aktivert, og

dermed kan den bli brukt på setninger som egentlig bare krever et verb i transitiv eller intransitiv form. Det er også rimelig å anta at verbene som enten kan forekomme refleksivt eller transitivt vil være mer frekvente i innputten for innlærerne, ettersom disse verbene kan forekomme i to ulike konstruksjoner. Dermed kan dette være en forklaring på hvilke verb som blir brukt mest av innlærerne i refleksiv form.

Vi kan skille ut et syntaktisk problem som følge av de naturlige refleksive verbenes egenskaper som refleksive og transitive. Vi har allerede konkludert med at det refleksive pronomenet *seg* fungerer som et innholdstomt refleksivt objekt. I tillegg vil et naturlig refleksivt verb kunne ta både refleksive og transitive former i en setning, slik at vi også kan forvente et helt vanlig objekt etter et slikt naturlig refleksivt verb i transitiv form. Naturlig refleksive verb som *prøve*, *føle* og *bestemme* tar altså objekt i begge formene, enten et refleksivt objekt eller et vanlig objekt. Det vi kan observere i flere av tilfellene med overbruk av refleksive verb er at innlærerne bruker både det refleksive objektet *seg* og et vanlig objekt i samme setning.

- 11) **Hun** hadde **prøvd seg** å skjule til mannen om sannheten.
- 12) så hun var best på skolen # og da **jeg følte meg** at # jeg er litt ee # lavere enn henne
- 13) Jeg er selv en ung kvinne i tjuårene ; og **jeg føler meg** at å være ung i det norske samfunnet kan være veldig stressende.
- 14) **Jeg følte meg** at jeg var den lykkeligste mannen i hele verden fordi jeg kunne hjelpe dem som
- 15) **Nora føler seg** at hun er en dukke.
- 16) Jeg pleier for å se lykken i små ting , men **jeg føler meg** et veldig stort press for å tenke om karriere.

I linje 11 hører en preposisjon til det refleksive verbet, slik at en morsmålskonform konstruksjon ville vært «prøvd seg på å skjule». Alternativt, og like gangbart, kan *prøve* stå i transitiv form, der objektet er en infinitivsetning. Her ser vi altså at det tar det refleksive objektet *seg* og en infinitivsetning som utfylling i objektsposisjonen.

I linje 12-15 lages objektpredikatet om til en leddsetning, men den refleksive konstruksjonen står fremdeles. Enten kan det være en refleksiv konstruksjon med et objektpredikat, eller en transitiv konstruksjon med en leddsetning. Disse setningene omhandler alle verbet *føle* og innledes med en *at*-setning. I alle disse tilfellene får verbet to objektsutfyllinger.

Vi ser at naturlige verb skapte problemer for objektsposisjonen til verbet. Naturlig refleksive verb kan ta både refleksive og transitive objekt, men ikke begge to samtidig. I flere tilfeller har informantene produsert konstruksjoner med både det refleksive pronomenet som objektsutfylling og en undersetning som objektsutfylling i samme setning. Ettersom dette er ugrammatisk i norsk, tyder det på at *seg* kan forstås som et objekt på linje med objekter i transitive konstruksjoner, fordi det blokker utfyllingen av et annet objekt til verbet. Derfor kan vi ikke redusere refleksivpronomenet til en verbpartikkel, som antatt i Åfarli og Eide (2003). Det fyller altså den syntaktiske posisjonen til et objekt selv. Forekomsten av flere felt i objektsposisjonen kan likevel vise at informantene har konseptualisert refleksivpronomenet som en verbpartikkel som ikke tar opp objektsposisjonen, som derfor fører til feilproduksjoner.

5.3.3 Ikke-refleksive verb

Vi ser også en gruppe med verb som blir brukt i refleksiv form, der en slik konstruksjon aldri forekommer i norsk. *Trives* forekommer i flere refleksivkonstruksjoner i datamaterialet, og alle forekomstene under er produsert av ulike informanter.

- 17) nei ikke ennå nei ja **jeg trives meg** med jobben min så det er ikke noen som jeg klager
ja
- 18) ee jeg tror ikke nå nå **trives jeg meg** veldig godt men før da jeg var en et barn
- 19) og jeg føler meg veldig bra her i Norge ja **jeg trives meg** godt og ja

Disse tre produksjonene med *trives* er alle produsert av tre ulike informanter i *NORINT tale-*korpuset. I *trives* regnes *-s*-endingen som fossilisert og verbet tilhører dermed en klasse med *s*-verb som ikke er produktive lenger. Det sammenfaller ikke med *-s*-endinger til verb som tidligere var refleksive, som nevnt i 5.2.3. Verbet har ingen refleksiv form som i *å trive seg*, men regnes heller som en egen verbstamme (Faarlund, Lie, & Vannebo, 1997, s. 669). Verbet kan likevel ha blitt analysert som dette av informantene. Verb med både *-s*-ending og refleksiv form finnes i norsk, som i *å skille seg* og *å skilles*. Disse to konstruksjonene har samme semantiske innhold (Faarlund, Lie, & Vannebo, 1997, s. 669), og møtet med verbet *trives* kan ha ført til feilanalyse av *-s*-endingen i dette verbet som har ført til en forståelse av verbet som refleksivt.

Andre verb som får refleksivitet i materialet er *fokusere*, *ligne*, *stemme*, *nøle*, *virvle*, *innrømme*, *eie*, *unike*. I tilfeller som *fokusere* og *unike* kan vi se refleksive verb med semantisk likhet i henholdsvis *konsentrere seg* og *endre seg*.

20) **Mange fokuserer seg** på veien til det gode liv slik at et middel blir et mål.

21) Men **økonomi ulike seg** når Norge fant olje.

Her ser ordvalget ut til å være problemet, med sammenblanding av semantisk like ord med ulike syntaktiske egenskaper. Dermed ser kan vi se en antydning av hvordan konstruksjonen konseptualiseres, ettersom refleksivkonstruksjonen også brukes til disse ordene.

5.4 Underbruk av refleksive konstruksjoner i datamaterialet

I *NORINT tale* finner vi 14 forekomster av underbruk av refleksive konstruksjoner fordelt på 12 informanter fra verbene som ble undersøkt i denne oppgaven. I *NORINT tekst* finner vi 21 forekomster fordelt på 19 informanter. Dette betyr altså at vi kan spore eksempler der den refleksive konstruksjonen ikke brukes. I tillegg finner vi 2 informanter i *NORINT tale* og 4 informanter i *NORINT tekst* som kun har produsert underbruk av refleksive konstruksjoner, og ingen produksjoner med en refleksiv konstruksjon. I undersøkelsen av underbruk har to kategorier skilt seg ut: utelatelse av refleksive pronomen i normalstruktur og utelatelse av refleksive pronomen ved invertering.

5.4.1 Utelatelse i normalstruktur

I normalstruktur står alle leddene i refleksivkonstruksjonen i vanlig rekkefølge. Dette betyr at subjektet kommer først, deretter verbet og det refleksive pronomenet. Dette er tilfellet for underbrukseksemplene nedenfor.

22) Dette er ikke en snill forespørsel fordi **Krogstad** har **bestemt** å fortelle Torvald om
Noras deilige hemmelighet hvis hun vil ikke klare å stoppe Torvald

23) og [sukk] jeg ee # ee jeg vil jeg ville # em # jeg en dag # **jeg** ee **satt** ned og jeg sa jeg
må gjøre noen ting med norsk

24) vi har vært sammen i åtte år nå så det er tid for å **gifte** [latter] ja # så

I linje 22 ser vi den samme tendensen til problemer med syntaksen i naturlig refleksive verb som beskrevet i overbruksavsnittet. I dette tilfellet vil verbet *bestemme* kunne brukes både refleksivt og transitivt med en *at*-setning som objekt. Derimot er ingen av disse mulighetene oppfylt i objektsposisjonen. I en refleksiv konstruksjon ville infinitivsetningen krevd preposisjonen *for* i forkant for å unngå problemet med to objekt som ble behandlet tidligere.

Linje 23 preges av litt nøling mellom subjektet og verbet, og det refleksive verbet hører her til en del av et fast uttrykk *å sette seg ned*, med partikkelen *ned*. Mellom verbet og partikkelen mangler det refleksive verbet. I linje 24 tilhører den refleksive konstruksjonen et såkalt PRO-subjekt som ikke uttrykkes (Faarlund, Lie, & Vannebo, 1997, s. 998), men her

mangler vi også det refleksive pronomenet. Dette kan være på grunn av at subjektet ikke er tydelig i syntaksen, og at det refleksive pronomenet dermed ser ut til å ikke være anaforisk bundet til noe.

Disse forekomstene med underproduksjon kan forklares med transfer fra språk uten refleksivpronomen i refleksivkonstruksjoner. Alle disse tilfellene med utelatelse av refleksive pronomen ville vært godkjente i engelsk. I undersøkelsen av refleksivbortfall hos norske morsmålsbruker konkluderte Sunde med at bortfall av refleksivpronomen til slike verb var et resultat av engelsk påvirkning i norsk (Sunde, 2013, s. 103). Dette er også mulig å være en styrende faktor i mitt datamateriale, og vi kan derfor anta at transfer fra engelsk som førstespråk eller annet andrespråk påvirker norskproduksjonen negativt. Det kan også komme av transfer fra førstespråk der refleksivitet realiseres med bøyingsaffikser, som i samisk og gresk, og når disse ikke er tilgjengelige i målspråket, blir refleksivitetsmarkøren utelatt.

De verbene som kan stå både refleksivt og transitivt og/eller intransitivt kan påvirke produksjonen. På samme måte som overbruk av refleksive verbkonstruksjoner fører til to objekt, kan underbruk føre til ingen objekt. Vi kan anta at det oppstår en kollisjon mellom påvirkningen i kognisjonen for disse verbene både for deres plass i konstruksjoner som refleksive verb, og for deres plass i andre konstruksjoner. Flere av verbene mangler ikke bare tilhørende refleksivt pronomen, men de opptrer ikke med et annet objekt i stedet. I disse tilfellene forekommer flere av verbene som kan stå både refleksivt og transitivt som intransitive, og tyder på at innlærerne unngår å knytte verbet til refleksivt pronomen eller objekt fordi de ikke vet hvilket som er riktig.

5.4.2 Utelatelse ved invertering

Ved invertering i syntaksen skiller vi verbet og det refleksive pronomenet fra hverandre i en refleksivkonstruksjon. Det er gjort mange studier på V2-regelen i norsk og skandinavisk (se blant annet Nistov, 1991, Hagen, 1992 og Åfarli, 2014). Denne regelen innebærer at «det finitte verb i deklarativer helsetninger kommer på andre plass i helsetningen, uansett setningens leddfølge for øvrig» (Berggren & Tenfjord, 2011, s. 263). Ved invertering kommer altså fremdeles verbet på andre plass, og som følge av dette kommer subjektet og alle andre setningsledd etter verbet i inverterte helsetninger.

25) På 1800-tallet **forandret kvinnerollen** drastisk.

26) Er det ikke nok? Hva ellers **ønsker vi**?

27) når man gir penger eller gjør noe for andre, **føler man** veldig bra og ser man dermed veldig fornøyd ut.

28) Vi sier Et dukkehjem ofte men Når **forandrer samfunnet?**

29) hvis jeg er på jobb kanskje det er kjedelig men hvis jeg er på ferie da kos- da **koser jeg**

30) og så # når det er sol **koser jeg** masse selvfølgelig men ee regn er våt [uforståelig]

I disse eksemplene ser vi at både invertering av verbet og utelatelse av det refleksive pronomenet forekommer. Dette kan tyde på at skillet mellom verb og refleksivt pronomen kan føre til vanskeligheter. I målspråkskonform form vil det refleksive pronomenet komme direkte etter subjektet, slik at vi får «hva ellers ønsker **vi oss**» i linje 26 og «da koser **jeg meg**» i linje 29. Her vil altså subjektet og det refleksive pronomenet som peker til samme person stå rett etter hverandre. Det refleksive pronomenet tilfører ikke nytt semantisk innhold i setningen, ettersom det refererer til samme person som subjektet, og kan dermed oppfattes av en innlærer som redundant.

5.5 Oppsummering av funn

I datamaterialet fra *NORINT tale* har jeg registrert 163 forekomster av refleksive verb hos innlærerne fordelt på 36 informanter. I *NORINT tekst* har jeg registrert 239 forekomster av refleksive verb hos innlærerne fordelt på 90 informanter.

Opgaven har undersøkt tre problemkategorier i produksjon av refleksive verb. Blant kongruensfeilene finner vi 10 forekomster i talespråkskorpuset og 2 i tekstspråkskorpuset. Av disse kan vi se ulike problemer med kongruensen, der overbruk av *seg*, avstand mellom subjekt og refleksivt verb og upersonlig subjekt bydde på ulike problemer.

11 forekomster av overbruk forekom i *NORINT tale*, og 20 i *NORINT tekst*. Ved overbruk viste størsteparten av overbruken seg å være med abstrakte verb. Videre var naturlige verb en kategori som viste syntaktiske utfordringer med refleksive verb. Disse forekomstene viste manglende forståelse på verb i refleksiv og transitiv form, slik at to objekter ble produsert for naturlig refleksive verb.

Ved underbruk ble 14 og 21 forekomster registrert i henholdsvis talespråkskorpuset og tekstspråkskorpuset. Underbruk viste også utfordringer for naturlig refleksive verb. I disse tilfellene ble heller to objekt til ingen objekt, og refleksive verb opptrådte som intransitive verb. Invertering ser også ut til å påvirke underbruken, der verbet kommer først i

konstruksjonen før subjektet og det refleksive pronomenet står etter hverandre og refererer til samme enhet.

6 Diskusjon

I denne delen diskuterer jeg resultatene og de implikasjonene som de gir. Først vil resultatene fra analysen settes inn i den bruksbaserte læringsstien for å undersøke hvor langt innlæringen av konstruksjonen ser ut til å være hos informantene med feilproduksjoner. Deretter vil jeg diskutere begrensninger ved undersøkelsen, og hva denne oppgaven ikke viser om problemstillingen og fenomenet. Til slutt vil jeg drøfte hvilke praktiske implikasjoner undersøkelsen har for andrespråklæring.

6.1 Den bruksbaserte læringsstien som utgangspunkt for refleksivkonstruksjonen

Den bruksbaserte læringsstien forstår innlæring av andrespråk som gradvis utbygging av konstruksjoner i målspråket. Et ferdig punkt vil derfor være når konstruksjonen er innprentet med alle variasjonsmønstre, automatisert og tilgjengelig når som helst og brukes i passende ytringer og ytringskontekster. Samtidig regnes mellomspråket å være uforutsigbart og preges av både vansker med å uttrykke komplekse konstruksjoner, og tilfeller av velformulerte komplekse ytringer. Denne studien av refleksive verb kan være med å belyse teorien om den bruksbaserte læringsstien.

6.1.1 Kongruensbøying

Vi ser at i de fleste forekomstene av refleksive verb i datamaterialet kongruerer subjektet og det refleksive pronomenet. I lys av den bruksbaserte læringsstien kan vi forstå at denne konstruksjonen er innprentet hos de fleste informantene. Vi finner likevel kongruensfeil hos flere ulike informanter. Noen av informantene kan dermed forstås som å være på et litt tidligere stadium i utviklingsløypa enn informantene som ikke produserer noen kongruensfeil.

Samsvarsbøying regnes som en sen komponent i konstruksjonsbasert læring. Samsvarsbøying kan ofte komme sent i utviklingsfasen til innlærere av andrespråk, og Eskildsen (2018, forklart i Lesonen m.fl., 2020) forklarer at dette er fordi innlærerne lærer gjennom konstruksjoner der bestanddelene først læres i eksemplarformen, med den minimale bøyingen i denne formen, såkalt «item-based learning». Tilegnelse av bøying av delene i konstruksjonen kommer senere (Lesonen, Steinkrauss, Suni, & Verspoor, 2020, s. 528).

I hovedsak ser det ut til at informantene har innprentet samsvarsbøying i norsk. Overbruken av *seg* kan likevel tyde på eksemplarlæring, der innlærerne har fått innputt av konstruksjonen i infinitivsform, altså [*å* + (refleksivt verb) + *seg*], og ikke med den abstrakte konstruksjonen i sin helhet [(subjekt) + (refleksivt verb) + (refleksivt pronomen)]. Ved mangel av innputt

med variasjon i pronomens plass i konstruksjonen, kan denne konstruksjonen bearbeides som en konstruksjon med kun én utskiftbar plass, som da er verbet. Dette samsvarer med mengden kongruensfeil der *seg* er overbrukt. Frekvensen av leddene i konstruksjonen kan også være en faktor i hvorfor dette kan forekomme. Dette kan vi se gjennom at det refleksive pronomenet *seg* blir brukt i grunnformen og oppslagsformen til refleksive verb. Dermed vil det være naturlig å anta at denne formen forekommer oftere enn de resterende refleksive pronomenene.

Det er færre kongruensrelaterte feil i datamaterialet, og dette trekket ser derfor ut til å analyseres, automatiseres og innprentes tidligere enn de andre problemkategoriene.

Kongruensfeil har også blitt skilt ut i en egen kategori for avstand mellom subjektet og det refleksive verbet, som viser evne til å utvide konstruksjonen, en egenskap som kommer sent i utviklingsforløpet. Likevel kan vi observere at overbruken av *seg* kan peke mot at dette trekket ikke er korrekt analysert, og kan illustreres som ABX i stil med Pienemanns utviklingsløype, der X representerer refleksivpronomenet som ikke er analysert og forstått hos innlæreren, eller [(subjekt) + (refleksivt verb) + *seg*].

6.1.2 Overbruk

Verbleddet i denne refleksivkonstruksjonen ikke er helt uten restriksjoner. Ettersom ikke alle verb kan inn i konstruksjonen, vil den se ut slik: [(refleksivt verb) + (refleksivt pronomen)]. Denne spesifiseringen av verbet kan føre til problemer. Ved første øyekast skal spesifiseringen forenkle konstruksjonen, ettersom den minker abstraktheten. Men på annen side kan spesifisiteten til verbleddet føre til problemer, fordi mange verb kan stå i denne posisjonen, men ikke alle. Innlærerne er dermed avhengige av en stor mengde inntatt av de ulike verbene som kan stå i refleksive konstruksjoner for å kunne tilegne seg kunnskapen om hvilke verb som kan stå i denne posisjonen, hvis det ikke er undervist eksplisitt.

Det forekommer flere feilproduksjoner i overbruk av refleksive verb enn i kongruensbøying av refleksivkonstruksjoner. Dette tyder på at dette problemområdet er større og at kunnskapen om hvilke verb som forekommer i refleksive konstruksjoner er et trekk som tar lengre tid å tilegne seg. Feilanalysen av hvilke verb som kan forekomme i denne konstruksjonen kan også være et tegn på at andre fase i innlæringen ennå ikke er ferdig, der innlæreren har analysert og forstått innholdet i de ulike bestanddelene i konstruksjonen. Ved fullstendig mangel på kunnskap om hvilke ord som kan inn i posisjonen til det refleksive verbet kan kunnskapen illustreres som AXC, der X er posisjonen til det refleksive verbet, eller [(subjekt) + (*verb*) + (refleksivt pronomen)]. Likevel har innlærerne i stor grad tilegnet

seg egenskapene til refleksive verb i forståelsen, ettersom akkurat verb blir brukt i posisjonen. Dermed kan vi heller illustrere forståelsen slik: AbC , der b forstås som refleksive verb og illustreres i minuskel for å vise en delvis kunnskap om egenskapene til denne posisjonen. Leddet b ser ut til å brukes i samme tematisering og flytting av ledd som andre verb, og kan derfor brukes i intern flytting av leddene slik som Pienemann forklarer er kjennetegn for senere utvikling.

Overbruk av refleksive verb viser produktiviteten til konstruksjonen. Dette ser vi spesielt med verbene som ikke er refleksive (*fokusere* og *virvle*), og ordformene som er brukt som verb, men som ikke finnes i norsk (*resistedre* og *graduere*). Disse er interessante fordi innlæreren har brukt dem refleksivt likevel, og vi kan anta at de ikke har tilegnet seg dette gjennom innputt av morsmålsbrukernes bruk av konstruksjonen. Det er dermed et tegn på å være sent i utviklingsløypa for innlæring av konstruksjonen, ettersom den viser produktivitet, men fremdeles litt feilproduksjon fordi brukeren ikke ennå kan differensiere mellom alle verbene som kan eller ikke kan være med i konstruksjonen. Forekomsten av disse verbene i overbrukte konstruksjoner kan vise uttrykk for innlæring av denne konstruksjonen, men der kontekstuelle egenskaper ved konstruksjonen ennå ikke er innlært. Dette vil, som kongruensfeilene beskrevet ovenfor, også kjennetegne en kunnskap som kommer sent i innlæringsfasen i utviklingsløypa til innlæring av konstruksjoner i andrespråk.

Gjennom undersøkelsen av overbruk av refleksive verb ser modellen til Pienemann ut til å være for rigid i sin tilnærming til andrespråksbruk og -læring. I stedet ser bestanddelene i konstruksjonen ut til å analyseres ved ulike tidspunkt i innprentingen av konstruksjonen. Noen ledd i konstruksjonen kan bli synlige tidlig i innlæringen, mens andre ledd kan være mindre synlige og mindre forstått, men likevel kunne flyttes og brukes til utbygging av konstruksjonen. Dette kan henge sammen med forståelsen av mellomspråket som et svært ustabil språk som både kan vise feilproduksjoner av enkle konstruksjoner og i samme setning morsmålslik produksjon av komplekse konstruksjoner. Det ser heller ut som tematisering er mulig før en komplett analyse av alle elementene i konstruksjonen er gjort. På en annen side kan også analysen av bestanddelene i konstruksjonen være ferdig hos informantene, men trekkene kan være feilanalysert og derfor føre til feilproduksjoner. I dette tilfellet vil feilanalysen være hvilke verb som forekommer i refleksive verbkonstruksjoner.

6.1.3 Underbruk

Forekomstene av underbruk kan forstås som mangel på forståelse av den refleksive konstruksjonen, og at informantene heller bruker refleksive verb i den mer frekvente og svært

abstrakte konstruksjonen [(subjekt) + (verb)]. Her kan vi anta videre at det refleksive verbet får sin betydning gjennom det semantiske innholdet i verbet alene hos informantene med underbrukte konstruksjoner, og ikke i det semantiske innholdet til en refleksiv konstruksjon som helhet. Den bruksbaserte forståelsen av språk åpner for at bestanddelene i en konstruksjon skaper meningen i en ytring, også i situasjoner der de ulike bestanddelene alene ikke ville gitt den samme meningen som de får sammen (Nistov, Gustafsson, & Cadierno, 2018, s. 110). Dette kan settes i sammenheng med overbruken av refleksive pronomen, der det kan være semantiske forestillinger av meningsinnholdet i konstruksjonen, selv om verbet i konstruksjonen ikke tar refleksivt pronomen. Dette kan vi også se gjennom underbruk, der setningen er forståelig selv om den refleksive konstruksjonen ikke er fullført og det refleksive pronomenet mangler. Dette tyder på at de semantiske egenskapene til verb også har stor betydning, og hos noen informanter er dette også overraskende over den refleksive konstruksjonen som det refleksive verbet hører til i. Dette betyr altså at noen av informantene ikke bruker refleksive konstruksjoner, men kun et refleksivt verb uten et tilhørende refleksivt pronomen.

På samme måte som vi har påpekt utfordringene i overbruk med at noen verb både kan være refleksive og transitive/intransitive, vil dette også kunne bli en faktor for underbruk av den refleksive konstruksjonen. Underbruk ser ut til å henge sammen med unnvikelse, der innlærerne unngår å fullføre predikatet til verbet, og unngår derfor å fullføre en refleksiv konstruksjon eller en transitiv konstruksjon. Dette gir ytringer som «Jeg har ikke bestemt ennå» og «Man skulle ikke bekymre så mye». Lesonen m.fl. (2020) beskriver utviklingsløypa for tilegningen av en konstruksjon som gradvis, der innlæreren først må gjenkjenne et repetitivt mønster hos konstruksjonen, eller begynne skjematisk av konstruksjonen. Vi kan anta at på lik måte som at noen informanter har kommet lengre enn andre innenfor kongruensen av subjektet og det refleksive pronomenet, har også noen informanter kommet så kort i innlæringen av denne konstruksjonen at de ikke er i stand til å bruke den i det hele tatt. Dette ser vi spesielt i informantene som ikke har noen andre forekomster av refleksive verb enn de verbene som de har produsert i underbruk.

Det er også viktig å påpeke at det er flere faktorer som påvirker språkproduksjonen enn det rent kunnskapsbaserte. I tillegg til hver enkelt språkbrukers førstespråk eller andre andrespråk, vil oppmerksomhetsevne, dagsform, søvn og forståelse påvirke produksjonen. Dette kan vi også forvente å anse som faktorer i hvorfor det er en større andel feilproduksjoner i talespråkkorpuset enn i tekstkorpuset. I en muntlig samtale vil

spontaniteten i språkproduksjonen settes på prøve, og innlærerne har mindre tid til å monitorere språket før ytringen blir gjort (Zhang, 2013, s. 835). Dette samsvarer med funnene, der det er flere forekomster av kongruensfeil i talespråkskorpuset enn i skriftspråkskorpuset.

6.2 Hva viser ikke undersøkelsen?

Jeg har sett på tre kategorier av feilproduksjoner i refleksive verb hos informanter i NORINT-korpuset, talt dem opp kvantitativt og analysert dem videre kvalitativt. Problemstillingen kan ha blitt løst på flere måter, både med hensyn til hvilke informanter som ble brukt, hvilke metoder for å analysere data som ble brukt og hvilken teori som ble lagt til grunn for analysen. Dette kan gi et utslag på hvilke funn som blir gjort. I denne delen kommer en refleksjon over hvilke data som ikke ble med, og til slutt en drøfting av forskjellen mellom underproduksjon og unnvikende produksjon i datamaterialet.

6.2.1 Informantene

Resultatene fra undersøkelsen vil påvirkes av informantenes språklige og akademiske bakgrunn. Informantene er studenter på UiO. Dette impliserer at de er voksne andrespråksbrukere med mye skolebakgrunn og relativt høye skrive- og lesekunnskaper. De er også på et ferdighetsnivå tilsvarende B1 eller over. Dette vil utelukke de vanligste begynnende innlæringsfeilene, og gi et mer anvendelig andrespråk. Ettersom informantene er voksne, kan vi også anta at de har mye erfaring med konstruksjonsinnprentinger fra førstespråket sitt. Dette kan føre til positiv eller negativ transfer. Dermed er undersøkelsen basert på data fra informanter med høy språkbeherskelse, og vil ikke kunne være representative for alle grupper med innlærere i Norge.

Ved å inkludere alle data fra alle informantene kan betydningen av transfer i møte med refleksivkonstruksjoner underkommuniseres. En kontrastiv analyse av førstespråksgrupper kunne vist om ulike førstespråksgrupper har ulike problemer med refleksivkonstruksjoner i produksjon av norsk som andrespråk. Ettersom denne oppgaven tar for seg feilproduksjoner på individnivå har ikke transfer fått det samme fokuset som en slik undersøkelse ville åpnet for, og påvirkning av førstespråk eller annet andrespråk er dermed ikke synlig i disse dataene.

En undersøkelse av informanter på høyt språklig nivå som ikke har samme høye utdanning ville også omfavnet problemstillingen, ettersom vi kan forvente en høy språklig kompetanse hos studenter ved et universitet, men gode andrespråksbrukere finnes også i andre deler av samfunnet, både yngre språkbrukere og eldre språkbrukere med mindre utdanning. En

utviding av problemstillingen ville også åpnet for å undersøke innlærere med lavere ferdighetsnivå som kunne gi en innsikt til refleksivkonstruksjonen, og en undersøkelse av slike informanter kan gi et kontrastivt innblikk i resultatene fra denne undersøkelsen.

6.2.2. Metoden

Jeg har tatt for meg en blanding av kvantitativ og kvalitativ analyse, og sett på forekomster på individnivå og konklusjonene mine vil påvirkes av dette. En ren kvantitativ analyse ville krevd et større datamateriale, og åpnet for muligheten til bruk av ASK-korpuset med dets større omfang av skriftlige andrespråkstekster. I en slik analyse kunne vi fått andre utslag på feilkategoriene, ettersom mengden informanter i hvert andrespråk er større, og transfer kunne derfor ha blitt en tydeligere faktor i resultatene. Dette kunne ført til at problemet ble undersøkt på gruppenivå, og dataene kan vise ulike resultater for ulike grupper. En slik undersøkelsen ville mistet talespråksdataene, som var av stor interesse for å undersøke en av kommunikasjonsmetodene som brukes mest i andrespråksproduksjon. En ren kvalitativ undersøkelse ville hatt fordel av et nærere forhold til dataene, og kunne dermed blitt undersøkt med hjelp av intervjudata av et lite antall informanter. Dette kunne gi en ny innsikt i problemstillingen, ettersom utslaget av produksjoner og feilproduksjoner ville basert seg kun på enkeltinformanter, og mange eller få forekomster hos den enkelte kunne ledet til andre konklusjoner.

Ved å ikke ha koblinger mellom informantene i tale- og tekstspråkskorpuset kan noen feilproduksjoner komme fra samme informant fra de to ulike korpusene og derfor lage en skjevfordeling av distribusjonen av feilproduksjonen blant informantene som påvirker det kvantitative aspektet ved analysen i denne oppgaven. Feilforekomstene i de ulike kategoriene som er undersøkt viste imidlertid på det meste to feilproduksjoner per informant i hver problemkategori, noe som gjør at en informant som deltar både i skrift- og talespråkskorpuset maks kan ha fire forekomster av en feilproduksjon dersom hen blir talt opp med to feilproduksjoner i *NORINT tale* og to i *NORINT tekst*. Ettersom undersøkelsen allerede viser få forekomster av feilproduksjoner i disse kategoriene, er fire forekomster av feil hos én enkelt informant mye. I et kvantitativt perspektiv er det likevel snakk om få feil av feilproduksjoner i materialet uansett om disse er gjort av én informant eller mange, og derfor vil den ikke gi et stort utslag på konklusjonen.

6.2.3 Teorien

Denne oppgaven bygger på bruksbasert lingvistisk forståelse av språkbruk og språklæring. Et annet teoretisk grunnlag kunne forklart forekomstene på en annen måte. Mengden

feilforekomster og forholdet til korrekt bruk vil gi lik konklusjon på tvers av teorier, men forklaringen av feilproduksjonene kan bli annerledes. I generativismen kan feilforekomster i andrespråket forklares med parameter teorien, der satte parameter fra førstespråket gjør at omstilling av disse parameterne er problematisk i andrespråket (Åfarli, 2014, s. 64).

Forståelsen av dette er likevel lik det bruksbaserte perspektivet, som antar at feilproduksjoner i målspråket kan forklares med mangelen på erfaring med konstruksjonen i målspråket og interferensen av eksisterende konstruksjoner i førstespråket. Disse er like fordi de forutsetter erfaring med førstespråket som en forklaring på hvorfor andrespråksproduksjon er utfordrende, og begge ser på andrespråkslæring som en analyse av nye lingvistiske element som kan komme i konflikt med gamle. Generativistene Åfarli og Eide (2003) har analysert refleksivpronomenet i refleksive verb som en verbpartikkel og forstår refleksive verb som verb med en argumentstruktur som tar et pronomen uten semantisk argumentstatus. Dette skiller seg fra det teoretiske grunnlaget i analysen i denne oppgaven, der refleksivpronomenet forstås som et objekt som peker tilbake til samme person som subjektet, og at refleksive verb er transitive verb som tar et objekt som er refleksivt. Derfor ville den kvalitative analysen av feilforekomstene blitt noe annerledes i en generativ undersøkelse av fenomenet.

6.2.4 Underproduksjon eller unnvikende produksjon?

I denne undersøkelsen har jeg undersøkt fenomenet underproduksjon i bred forstand. Jeg har ikke skilt mellom underproduksjon og unnvikende produksjon i analysen. Dette er fordi det er vanskelig å skille mellom underproduksjon og unnvikende produksjon. En negativ side ved korpusdata er at det faktisk ikke er mulig å konkludere med underbruk eller unnvikende bruk fordi det ikke er mulig å stille oppfølgingsspørsmål og finne ut om informantene med underbruk faktisk er kjente med refleksivkonstruksjoner eller ikke. I denne undersøkelsen er det gjort noen valg for å likevel se på noen underproduksjoner i datamaterialet. Det viktigste med disse funnene er å understreke at dette er gjort av et lite antall verb som kan være refleksive, og vil ikke kunne illustrere omfanget av underproduksjon av refleksive verb hverken hos informantene i korpuset eller hos andrespråksinnlærere generelt. Det vi kan vise med disse dataene er hvilke konstruksjoner som kan forekomme i underproduksjon, og analysere syntaksen, semantikken og konteksten rundt underproduksjonen. Det ville være forventet å kunne finne mange flere forekomster av underproduksjon ved å undersøke alle verb som kan stå i refleksiv form. Dette er imidlertid en svært omfattende oppgave og en offisiell liste over norske refleksive verb er, så vidt jeg kan finne, ikke laget. Derfor blir det

svært utfordrende å kunne garantere en komplett undersøkelse av alle refleksive verb i en slik undersøkelse.

Problemet med unnvikende produksjon ble spesielt understreket av Schachter i 1974 da han fant at informanter med et morsmål med store syntaktiske og morfologiske forskjeller fra målspråket engelsk hadde færre produksjonsfeil av relativsetninger enn informantgruppen med et syntaktisk og morfologisk nærere førstespråk. Det disse dataene derimot ikke viste, var at informantgruppen med færre feil også brukte konstruksjonen mye sjeldnere, og dermed fikk færre feil basert på et lavt antall forsøk på å bruke relativkonstruksjonen (Berggren & Tenfjord, 2011, s. 215). Det samme konseptet kan forekomme i mitt datamateriale. Jeg finner få forekomster av feil med refleksive verb i materialet mitt. Men dataene viser kun det som er produsert, og ikke valgene informantene har gjort for å unngå å bruke slike konstruksjoner.

Produksjonen til informantene er ikke tilstrekkelig data for å vite om informantene er kjente med refleksivkonstruksjoner. En konkret undersøkelse av skillet mellom underproduksjon og unnvikende produksjon ville krevd en kartlegging av hvilke informanter som kjenner til konstruksjonen. Metoder som akseptabilitetsvurderinger ville gitt et større innblikk i hvilken forståelse innlærerne faktisk har med konstruksjonen, og i hvilke former de vil akseptere at den blir brukt. Dette kunne gitt større grunnlag for å bestemme hvilke produksjoner som er underbruk og hvilke som er unnvikende produksjon.

Informanter med kun registrert underproduksjon antas å ha en reell underproduksjon, der årsaken til manglende refleksivitet i konstruksjonen kan være fordi de ikke kjenner til konstruksjonen. Informanter med registrerte refleksive produksjoner med refleksivpronomen antas å ha unnvikende produksjon av refleksive verb i de tilfellene de har fått registrert en underproduksjon. Dette er derimot ikke sikker data, og viser bare det materialet som er tilgjengelig. Videre er det også viktig å nevne at mange av informantene ikke har produsert refleksive konstruksjoner i det hele tatt, og heller ikke har blitt tagget for underproduksjon. Kontekstuelte kan vi ikke kunne forvente at alle refleksive verb som informantene kjenner til vil komme opp naturlig i ytringskontekstene, og derfor er heller ikke mangel på produksjoner et sikkert tegn på manglende kjennskap til konstruksjonen.

6.3 Praktiske implikasjoner for andrespråklæring

Refleksivkonstruksjoner bærer ikke preg av mye synlig feilproduksjon hos disse innlærerne. I stor grad ser det altså ut at denne konstruksjonen blir synlig for informantene naturlig gjennom eksponering for og bruk av språket. Derfor kan vi anta at denne konstruksjonen i

helhet er et fenomen som vi kan bruke lite tid på i klasseromsundervisning av norskinnlærere. Likevel kan konstruksjonen by på problemer. Problemområdene i undersøkelsen viser at konstruksjonen i stor grad byr på flest problemer når den forekommer i komplekse syntaktiske konstruksjoner, som i avstand mellom subjekt og refleksivt verb, ved upersonlige subjekt og i invertering. I tillegg synes valg av verb i refleksivkonstruksjoner å være et problem, der både det å vite om et verb er refleksivt, og det å velge mellom refleksiv og transitiv form til naturlige verb er et problem. Dette impliserer at innlærere bør eksponeres for konstruksjonen i komplekse former, ikke bare i oppslagsform. Dette vil føre til et større innblikk i konstruksjonens rammer, som igjen vil føre til ny innputt i hvordan konstruksjonen kan brukes for innlærerne. Det ser ut til at undervisning med fordel kan ta for seg refleksivpronomen som objekter på linje med andre objekt. Dette kan redusere problemer med overbruk og underbruk av refleksive pronomen i naturlig refleksive verb, ettersom innlærere får kunnskapen om at verbet skal utfylles av enten et refleksivt eller vanlig objekt. Konstruksjoner med stor avstand mellom subjekt og refleksivt verb er også fordelaktige å eksponere innlærerne for, spesielt i tilfeller der refleksivpronomenet står til noe annet enn et subjekt i 3. person, slik at kongruensbøyingen også blir mer synlig.

Vi kan likevel si at konstruksjoner med overbruk og underbruk av refleksive verb er konstruksjoner som kan ha høy grad av forståelighet. I overbruk kan vi se at konstruksjonen er en del av betydningen av ordene, slik at vi kan forstå funksjonen til verbet ut ifra funksjonen til de andre leddene i konstruksjonen. Dette beskrev den amerikanske lingvisten Adele E. Goldberg i 1995 da hun illustrerte konstruksjoners iboende mening med setningen «*The girl sneezed the napkin off the table*». Her får det intransitive verbet *sneeze* funksjon som bevegelsesverb i konstruksjonen, der Nistov m.fl. (2018) forklarer at «X får Y til å bevege Z» (s. 110). Vi kan blant annet se dette godt i overbruken av verbet *trives*, som ikke er et refleksivt verb, men som gir høy grad av forståelighet likevel. For språk med anaforbestemt refleksivitet har Alexiadou og Schäfer påpekt at det refleksive pronomenet kan være syntaktisk styrende og dermed overstyre det semantiske innholdet i et verb som ikke tradisjonelt er refleksivt (Alexiadou & Schäfer, 2014, s. 9). Derfor kan vi også lese disse verbene som refleksive selv om de ikke tar refleksivitet i målspråket. Konsekvensene av underbruk kan også likevel føre til vellykket kommunikasjon. I Sunde (2013) ser vi at brukere av norsk som morsmål også aksepterer tilfeller av bortfall av *seg* i norske inherent refleksive verb. Dette kan bety at underproduksjon av refleksive verb ikke blir kommunikativt problematisk for innlærere av norsk, ettersom verbet står for en stor del av

betydningsinnholdet i ytringen, og at konstruksjoner er forståelige, og akseptable, for morsmålsbrukere selv når de mangler det tilhørende refleksive pronomenet. Dette betyr ikke nødvendigvis at underproduksjonene i denne undersøkelsen ville vært akseptable for en nordmann, men i de fleste tilfeller ville de vært forståelige.

Studier om trekk ved andrespråk som er forståelige selv om de ikke er morsmålskonforme er verdifulle i sin egen rett selv om de ikke er trekkene som kan være mest utfordrende for vellykket kommunikasjon. V2-fenomenet i norsk som andrespråk belyser også et trekk ved andrespråksnorsk som ved feilproduksjon likevel er forståelig. Det som kan være produktivt med slike studier er at de kan si noe mer om innlæring, forståelse og konseptualisering av konstruksjonen. I denne studien ser vi at selv om de refleksive verbene i stor grad fører til forståelighet selv ved feilproduksjon, bruker de fleste informantene konstruksjonen korrekt likevel, med kongruens mellom subjekt og verb, riktig bruk av verb og med et synlig refleksivt pronomen. Visse feilproduksjoner av refleksive verb kan også belyse deler av hvordan konstruksjonen konseptualiseres hos innlærerne, som er verdifull innsikt i studier av bruk og innlæring av andrespråk.

7 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg undersøkt refleksive verb med utgangspunkt i problemstillingen

Har innlærere av norsk som andrespråk på høyt nivå problemer med refleksive verb i bruk, og i så fall hvilke problemer har innlærerne med disse konstruksjonene?

Informantgruppen i denne undersøkelsen kan ikke stå som representativ for alle innlærere av norsk som andrespråk på høyt nivå, og en presis konklusjon krever derfor også en undersøkelse av innlærere på høyt nivå i grunnskole- og videregåendealder, og innlærere på høyt nivå med mindre skolebakgrunn enn informantene i denne studien. De videre funnene kan bare sies å gjelde for innlærere på universitetsnivå, som impliserer mye skolebakgrunn og en voksen alder.

De kvantitative dataene viser at disse andrespråksbrukerne på et høyt nivå har få problemer med refleksive verb i bruk, og at de har relativt få forekomster av feilproduksjoner av antallet refleksivproduksjoner som er registrert. I underbruk er likevel bare et utvalg av refleksive verb undersøkt, som fører til at konklusjoner om hvorvidt refleksive verb er problematiske for innlærere er utfordrende å trekke. Dette er fordi dataene kun viser bruken av konstruksjonen, og ikke unnvikelsen av bruken. Unnvikende bruk vil ikke kunne undersøkes i et korpus, ettersom det ikke er mulig å se konstruksjoner som innlæreren har valgt å omformulere i språkproduksjonen. Derfor kan vi etter dataene konkludere med at innlærere på høyt nivå ikke har store problemer med refleksive verb i norsk, men manglende negativ data gjør at denne konklusjonen er svak.

Problemkonstruksjonene er likevel undersøkt, og i kvalitativ analyse kan vi se noen problemer som informantene har. Den feilproduksjonen som blir gjort med kongruensbøying er relatert til overbruk av *seg*, kongruensfeil ved avstand mellom subjektet og det refleksive pronomenet og refleksivkonstruksjoner med upersonlig subjekt *det*. Det ser ut til at ved flere komplekse elementer i syntaksen til refleksivkonstruksjonene fører til flere feilproduksjoner.

Ved overbruk av refleksivkonstruksjoner ser problemet ut til å ligge i å vite hvilke verb som brukes refleksivt på norsk, og å korrekt bruke refleksivpronomen som objekt i en setning med en refleksivkonstruksjon og et objektspredikat. Spesielt naturlig refleksive verb som kan være enten refleksive eller transitive er problematiske for informantene. Dette gjelder også for underbruk, der konstruksjoner med naturlig refleksive verb forekommer uten refleksivpronomenet som objekt, men også uten et vanlig transitivt objekt. I underbruk er også inversjon et problem, der refleksivpronomenet blir separert fra verbet. Da kommer

subjektet i tredjeposisjon, og fører til en konstruksjon med subjektet og det refleksive pronomenet som peker på subjektet rett etter hverandre. Dette trekket kan analyseres som redundant og derfor føre til bortfall av refleksivpronomenet.

Gjennom analysen finner vi flere kategorier der problemet med produksjonen av refleksive verb kan knyttes til andre elementer ved syntaksen. Upersonlig subjekt, valg av transitiv eller intransitiv konstruksjon og avstand mellom subjektet og verbet er noen av kategoriene med feilproduksjoner som undersøkelsen har belyst. I lys av dette ser jeg at refleksivkonstruksjonene ikke i seg selv ser ut til å være svært krevende for disse informantene, men at syntaksen som de forekommer i kan være utfordringen. Den praktiske implikasjonen av dette er at innlærere bør eksponeres for refleksivkonstruksjoner i komplekse former, slik at rekkevidden til konstruksjonen blir synlig for innlærerne, og at konstruksjonen slik kan konseptualiseres til sitt fulle.

8 Oppgavens relevans for lektoryrket

Funnene fra denne studien vil spesielt komme til nytte for lektorer i rene klasser med andrespråksbrukere, men også i de tilfellene hvor vi står i klasserom med primært norske elever, der det nesten alltid vil være elever med en bredere språkbakgrunn enn bare norsk.

Denne oppgaven tar for seg en rekke semantiske, syntaktiske og morfologiske trekk ved norsk. Dette er relevant for undervisning av norsk for innlærere, men også for ordinær norskundervisning. Først og fremst kan jeg bistå i undervisning og forklaring av refleksive verb, og konstruksjonene som refleksive verb inngår i, hos innlærere av norsk med andrespråk. Kunnskap om at frekvente møter med en konstruksjon positivt påvirker læring og aktivering av konstruksjoner i språk er også nyttig å utnytte i lektoryrket. Dette gjelder både for andrespråksundervisning og morsmålsundervisning, der lærere sosialiserer elever inn i et kommunikasjonsfellesskap med visse forventninger til språkføring, der noen konstruksjoner kan være foretrukket over andre.

Fagfornyelsen gjenspeiler dette i kompetansemål i ordinær norskundervisning i grunnskolen og på videregående som å «bruke fagspråk til å beskrive setningsoppbygningen og sammenhengen mellom setninger i arbeid med tekster» og «sammenligne særtrekk ved norsk med andre språk og vise hvordan språklige møter kan skape språkendringer» på Vg1 og YF (Utdanningsdirektoratet, 2020) og «bruke fagspråk og kunnskap om grammatikk, tekststruktur og sjanger i samtale om og bearbeiding av tekster» og «utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråkvarianter» på 10. trinn (Utdanningsdirektoratet, 2020). Her ser vi at det kreves en formell kompetanse i språk, metaspråk og grammatikk, et fokus på det norske språket i et typologisk og kontrastivt perspektiv og følgene av norsk som andrespråk i det norske samfunnet. En inngående kunnskap i dette for meg som lærer gjør at jeg kan undervise og veilede om dette bedre, slik at mine elever oppnår disse kompetansemålene.

9 Referanser

- Abrahamsson, N. (2009). Modersmålets inflytande: dess manifestationer, begränsningar och orsaker. I N. Abrahamsson, *Andraspråksinläring* (ss. 235-253). Lund: Studentlitteratur.
- Alexiadou, A., & Schäfer, F. (2014). Towards a Non-uniform Analysis of Naturally Reflexive Verbs. I R. E.-L. (red.), *Proceedings of the 31st West Coast Conference on Formal* (ss. 1-10). Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- Andersen, J. T. (2019). «Kan du hjelpe til meg, lærer?» *En korpusbasert studie av preposisjoner i verbblokker [Masteroppgave]*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Berggren, H., & Tenfjord, K. (2011). *Andrespråkslæring*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Busterud, G. (2014). Anaforer: relasjonen mellom nominaler og finitthet. I K. M. Eide, *Norsk andrespråkssyntaks* (ss. 197-240). Oslo: Novus forlag.
- Clahsen, H., & Muysken, P. (1986). The availability of universal grammar to adult and child learners - a study of the acquisition of German word order. *Second Language Research*, ss. 92-119.
- Ellis, N. (2006, Januar). The Associative–Cognitive CREED. *AILA Review*, ss. 77-96.
- Ellis, N., & Ferreira-Junior, F. G. (2009, November). Constructions and their acquisition Islands and the distinctiveness of their occupancy. *Annual Review of Cognitive Linguistics*, ss. 187-220.
- Emilsen, L. E., & Søfteland, Å. (2018, November 22). Andrespråksanalyse av barns spontantale. *NOA - norsk som andrespråk*, ss. 128-157.
- Europarådet. (u.d.). *Global scale - Table 1 (CEFR 3.3): Common Reference levels*. Hentet fra Europarådet: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/table-1-cefr-3.3-common-reference-levels-global-scale>
- Faarlund, J. T., Lie, S., & Vannebo, K. I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gjerdset, S. (2016). *Dobbel bestemthet i Norsk mellomspråk : en komparativ korpusundersøkelse [Masteroppgave]*. Trondheim: Norges Tekniske-Naturvitenskapelige Universitet.

- Golden, A., Mac Donald, K., & Ryen, E. (2014). *Norsk som fremmedspråk*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Gries, S., & Newman, J. (2013). Creating and using corpora. I R. Podesva, & D. Sharma, *Research methods in linguistics* (ss. 257-287). Cambridge: Cambridge University Press.
- Griškevičienė, A., & Berg-Olsen, S. (2016). Å gå seg vill i en ordbok: seg og V+seg i tospråklige. *Nordiske Studier i Leksikografi*, ss. 327-336.
- Hagen, J. E. (1992). Feilinvertering, overinvertering og underinvertering. *NOA - norsk som andrespråk*, ss. 27-38.
- Hellevik, A. (2014). *Seg*. Hentet fra Norsk ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet:
[http://no2014.uib.no/perl/ordbok/no2014.cgi?soek=seg#ariadne=\[\[369203|0,|seg\]\]](http://no2014.uib.no/perl/ordbok/no2014.cgi?soek=seg#ariadne=[[369203|0,|seg]])
- Horbowicz, P., & Nordanger, M. (2021, Juni 10). Epistemic constructions in L2 Norwegian: a usage-based longitudinal study of formulaic and productive patterns. *Language and Cognition*, ss. 438 - 466.
- Høgberg, E. (2000). *Håndbok i grammatikk og språkbruk. Norsk for innvandrere*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jensen, B. U. (2018). Syntaks i norsk innlærerspråk: empiriske funn. I A.-K. H. Gujord, & G. T. Randen, *Norsk som andrespråk - perspektiver på læring og utvikling* (ss. 235-260). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Johannessen, J. B. (2003). Innsamling av språklige data: informanter, introspeksjon og korpus. I J. B. Johannessen, *På språkjakt* (ss. 133-171). Bergen: Fagbokforlaget.
- Kane, H. (2021, April 14). A Contrastive Study of Reflexive verbs in English and French. *Journal of English Language Teaching and Applied Linguistics*, ss. 25-31.
- Lesonen, S., Steinkrauss, R., Suni, M., & Verspoor, M. (2020, September). Lexically specific vs. productive constructions in L2 Finnish. *Language and Cognition*, ss. 526 - 563.
- Lücking, A., Bergman, K., Hahn, F., Kopp, S., & Rieser, H. (2012, Mars). Data-based analysis of speech and gesture: the Bielefeld Speech and Gesture Alignment corpus (SaGA) and its applications. *Journal on Multimodal User Interfaces*, ss. 5–18.

- Nistov, I. (1991). Mellomspråk og morsmål. Ei longitudinell undersøkning av trekk i norske mellomspråkstekster skrivne av fire tyrkiske elevar. *NOA - norsk som andrespråk*.
- Nistov, I., Gustafsson, H., & Cadierno, T. (2018). Bruksbaserte tilnærmingar til andrespråkslæring. I A.-K. H. Gujord, & G. T. Randen, *Norsk som andrespråk - perspektiver på læring og utvikling* (ss. 107-132). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Nunan, D. (1992). *Research Methods in Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ragnhildstveit, S. (2018). ASK - et elektronisk innlærerkorpus til bruk i andrespråksforskning. I A.-K. H. Gujord, & G. T. Randen, *Norsk som andrespråk - perspektiver på læring og utvikling* (ss. 422-448). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Sunde, A. M. (2013). *Bortfall av obligatoriske seg-refleksiver. En studie av mønsterlån fra engelsk til norsk [Masteroppgave]*. Trondheim: Norges tekniske-naturvitenskapelige universitet.
- Todal, J. (1995). Interferens, negativ transfer, substrat eller etnolekt. Om det norske språket til tospråklige samisktalende. I A. Balto, *Kunnskap og kompetanse i Sápmi* (ss. 105-118). Karasjok: Davvi girji.
- Tomson, A., Szymanska, O., & Hagen, K. (2021, Januar). NORINT-korpuset – et elektronisk innlærerkorpus til bruk i andrespråks-forskning. *NOA norsk som andrespråk*, ss. 235-257.
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Udir*. Hentet fra Norsk (NOR01-06) Kompetansemål og vurdering: <https://www.udir.no/lk20/nor01-06/kompetansemaal-og-vurdering/kv114>
- Vainikka, A., & Young-Scholten, M. (1996). Gradual development og L2 phrase structure. *Second Language Research*, ss. 7-39.
- Zhang, B. (2013, Juli). An Analysis of Spoken Language and Written Language and How They Affect English Language Learning and Teaching. *Journal of Language Teaching and Research*, ss. 834-838.
- Åfarli, T. (2014). UG-basert andrespråksteori og syntaktisk struktur. I K. M. Eide, *Norsk andrespråkssyntaks* (ss. 59-94). Oslo: Novus forlag.
- Åfarli, T., & Eide, K. M. (2003). *Norsk generativ syntaks*. Oslo: Novus forlag.

